

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาบทบาทของครูประถมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เขตการศึกษา 1 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าและทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะได้นำเสนอตามลำดับหัวข้อต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

ระดับของการพัฒนาหลักสูตร

2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จุดเน้นของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นตอนและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ข้อควรคำนึง ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

3. นโยบายและแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

4. หลักสูตรประถมศึกษากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

5. ความจำเป็น ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

6. สภาพการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของเขตการศึกษา 1

สภาพทั่วไปของเขตการศึกษา 1

นโยบายและแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เขตการศึกษา 1

6. บทบาทของครูประถมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสร้างเสริม

ประสบการณ์ชีวิต

การศึกษาหาความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรแม่บท

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของท้องถิ่น

- ๘ การใช้วิธีการ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตร

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษา เพราะเป็นเครื่องมือชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดการศึกษา ตลอดจนวิธีการฝึกอบรมให้ผู้เรียนได้รับสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมที่เขาดำรงชีวิตอยู่ การจัดการศึกษาที่ดีควรจะตอบสนองความต้องการของผู้เรียน พัฒนาผู้เรียน ให้มีความรู้ความสามารถในการนำสิ่งที่ เรียนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม ได้ ดังนั้นหลักสูตรจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับ ความต้องการของบุคคล ตามสภาพสังคมของแต่ละท้องถิ่นอยู่เสมอ

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

สังัด อุทรานันท์ (2532) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร 2 ลักษณะ คือ การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย

สวัสดิ์ จงกล (2529) ได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า เป็น กระบวนการนำข้อกำหนดของหลักสูตร ไปทำรายละเอียดในด้านเอกสารและกิจกรรมต่าง ๆ ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาระดับต่าง ๆ และผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัด กิจกรรมการศึกษาในสถานศึกษาดำเนินการ ได้แก่ การจัดทำรายละเอียดเป็นคู่มือหลักสูตร แผนการสอน คู่มือครู กำหนดการสอน ฯลฯ ให้เป็นเอกสารประกอบหลักสูตร

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) กล่าวว่า พัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับปรุง
โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลาย เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ดีขึ้นให้เหมาะสม
และสอดคล้องกับสภาพสังคม และเพื่อบรรลุความมุ่งหมายที่ตั้งไว้

กูด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายคำว่า การพัฒนาหลักสูตรไว้ 2 ความหมาย
คือ การปรับปรุงหลักสูตร และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง ระบบการพัฒนาหลักสูตรหนึ่ง เพื่อให้เหมาะสมกับ
โรงเรียน หรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุหลักสูตรวิธีสอน รวมทั้งการ
ประเมินผล โดยจัดให้มีการปรับปรุงหลักสูตรทั้งระบบติดต่อกันไปหรือปรับปรุง โปรแกรมการ
ศึกษาให้เหมาะสม

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การดัดแปลงให้แตกต่างออกไปจากของเดิม
เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นมาใหม่ โดยการเปลี่ยนแปลงแบบของหลักสูตร

จากความคิดของนักการศึกษาดังกล่าว พอสรุปความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
ได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการปรับปรุงหรือจัดทำหลักสูตรเสริมหลักสูตร
แบบที่มีอยู่แล้วให้มีความเหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน โดยการจัดทำรายละเอียด
ในแผนการสอนคู่มือครู เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุหลักสูตร กิจกรรมการเรียน
การสอนและการประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมและเศรษฐกิจ ที่เปลี่ยนแปลงไป

ระดับของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีหลายระดับ ตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับห้องเรียน ซึ่งมีนัก
การศึกษากล่าวไว้ดังนี้

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander, 1974) กล่าวว่า
การพัฒนาหลักสูตรนั้น ควรจะมีตั้งแต่ระดับชาติไปจนถึงระดับโรงเรียน คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ โดยการยึดถือแนวทางระดับชาติ โคร่ง
การต่าง ๆ ระบบการศึกษา และสิ่งที่มีอิทธิพลต่อหลักสูตร

2. การพัฒนาหลักสูตรระดับมลรัฐ หลักสูตรของแต่ละมลรัฐส่วนใหญ่เหมือนกับหลักสูตรที่จัดทำขึ้นมาในระดับนี้ จะเป็นแนวทางให้โรงเรียนนำไปพัฒนาให้เหมาะสม ผู้จัดทำหลักสูตรคือ ผู้บริหารการศึกษา คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร และคณะกรรมการที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ

3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับกลุ่มโรงเรียน เป็นการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ซึ่งผู้ทำหน้าที่พัฒนาได้แก่ สภาหลักสูตร คณะกรรมการหลักสูตรและกรรมการที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ

4. หลักสูตรระดับโรงเรียน จัดทำโดยแผนกวิชาต่าง ๆ และคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน

5. หลักสูตรของคณะครู จัดทำโดยในแต่ละระดับชั้นและแต่ละแผนกวิชา

6. หลักสูตรของครูแต่ละคน จัดทำโดยครู ผู้ปกครอง และนักเรียน

สมิทธ คุณานุกร (2523) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้นไม่ควรจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะในระดับกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่ควรจะทำให้กระจายไปในระดับต่ำ ๆ 4 ระดับดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชาติ เอกสารหลักสูตรในระดับนี้ ได้แก่ ตัวหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และคู่มือครู ซึ่งจะช่วยให้ความกระจ่างแก่ผู้นำหลักสูตรไปใช้

2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ท้องถิ่นในที่นี้หมายถึง เขตการศึกษา มีหน้าที่ขยายและปรับหลักสูตรระดับชาติในลักษณะการจัดทำประมวลการสอน ซึ่งจะช่วยให้หลักสูตรระดับชาติมีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในเขตการศึกษานั้น ๆ

3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน ในระดับนี้จะขยายและปรับประมวลการสอนอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ละเอียดยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถแยกแยะรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่จะสอนออกมาเป็นกำหนดเวลาได้ เอกสารหลักสูตรในระดับนี้ ได้แก่ โครงการสอนคู่มือครู หรือคู่มือการสอน

4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน ในระดับนี้จะเป็นการตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนจะจัดทำเป็นบันทึกการสอน

อารี สันทรวี (2515 อ้างถึงใน อุตสาห์ พาสกุล, 2531) กล่าวถึง การสร้างหลักสูตรว่ามี 3 ระดับ คือ ระดับชาติจะมีการตั้งจุดมุ่งหมายว่า จะให้เยาวชนมีคุณลักษณะความสามารถอย่างไร การร่างหลักสูตรระดับชาติก็ต้องนำไปจัดทำในระดับท้องถิ่นซึ่งอาจจะมีตั้งแต่ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มโรงเรียน โดยพิจารณาตีความให้สัมพันธ์กับลักษณะชีวิตในท้องถิ่น หลักสูตรระดับท้องถิ่น หลักสูตรระดับนี้ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสามารถวัดผลว่าสอนให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เพียงไร

การพัฒนาหลักสูตรตามความเห็นของนักวิชาการอาจสรุปได้ว่ามี 4 ระดับ คือ

1. ระดับชาติ ซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง มีลักษณะกว้าง ๆ เพื่อให้ระดับท้องถิ่นนำไปขยายและปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม
2. ระดับท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรระดับเขตการศึกษา ในการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับ หรือขยายให้มีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในเขตการศึกษานั้น ๆ
3. ระดับโรงเรียน ในระดับนี้เป็นการนำเอาหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่นมาปรับให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน โดยคำนึงถึงรายละเอียดที่จะนำไปใช้
4. ระดับห้องเรียน เป็นการจัดทำหลักสูตรให้ละเอียดยิ่งขึ้น จนสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมาย

กรมวิชาการ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรนั้น หมายถึง หน่วยงาน ระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ซึ่งถ้าพิจารณาความหมายของท้องถิ่น ตามที่กรมวิชาการให้ไว้แล้ว การพัฒนาหลักสูตรจึงควรมี 2 ระดับ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับชาติ ซึ่งหมายถึง การพัฒนาหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง จะมีลักษณะกว้าง ๆ เพื่อให้ท้องถิ่นนำไปปรับขยายให้เหมาะสม เอกสารหลักสูตรในระดับนี้ได้แก่ หลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และคู่มือการใช้หลักสูตร

2. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น การพัฒนาหลักสูตรของเขตการศึกษา จังหวัด กลุ่มโรงเรียน หรือ โรงเรียน โดยการนำเอาหลักสูตรระดับชาติมาปรับ หรือขยาย ให้มีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นนั้น ๆ

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น กรมวิชาการกล่าวว่า ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมต้นสังกัด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง แต่ในทางปฏิบัติท้องถิ่นที่มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรก็คือ เขตการศึกษา จังหวัด และโรงเรียน ซึ่ง วิชัย ราษฎร์ศิริ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของเขตการศึกษา จังหวัดและโรงเรียนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. เขตการศึกษา นอกจากจะมีหน้าที่ในการนิเทศงานด้านการศึกษาแล้ว หน้าที่อีกอย่างหนึ่งคือ การพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยมีหน้าที่ปรับปรุงเอกสารหลักสูตรต่าง ๆ จากส่วนกลางให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น รวมทั้งจัดทำเอกสารหลักสูตรบางอย่างเพิ่มเติมขึ้นมาตามความต้องการ และความเหมาะสมกับท้องถิ่น โดยสอดคล้องกับนโยบายจัดการศึกษาของชาติ เอกสารต่าง ๆ ที่เขตการศึกษาต้องปรับปรุงหรือจัดทำขึ้นเพิ่มเติมได้แก่ ประมวลการสอน แผนการสอน แบบฝึกหัดที่มีพื้นฐานจากท้องถิ่น หากท้องถิ่นได้ดำเนินการดังกล่าว หลักสูตรที่ดีเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นตามอุดมการณ์ก็จะ เป็นจริงขึ้นได้ ซึ่งจะเป็นความสำเร็จอีกก้าวหนึ่งในการจัดการศึกษาของไทย

2. จังหวัด หน่วยงานนิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทำโครงการสอนของแต่ละจังหวัดขึ้นใช้เอง รวมทั้งอาจจัดทำคู่มือครู สื่อการเรียนบางอย่างเพิ่มเติม รวมทั้งนิเทศการใช้หลักสูตร ติดตามประเมินผล เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร

3. โรงเรียน เป็นที่ปฏิบัติงานของผู้บริหารและครู จึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาหลักสูตร เพราะโรงเรียนเป็นสถานที่นำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดผลแก่ผู้เรียน โดย

ตรง การพัฒนาหลักสูตรเริ่มจากการจัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น การเปิดวิชาให้นักเรียนได้เลือกตามความสนใจ ความต้องการและความถนัด การจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เพื่อเอื้ออำนวยให้การใช้หลักสูตร เกิดผลดีมีประสิทธิภาพในด้านการสอนให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนมากที่สุด (วิชัย ราษฎร์ศิริ, 2522)

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

กรมวิชาการ (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่าหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง ส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการ เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดทำตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร ท้องถิ่นที่จะทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร หมายถึง หน่วยงานระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัด และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า หลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง ส่วนหนึ่งของหลักสูตรแม่บทที่มีการจัดทำรายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้ หนังสือเสริมประสบการณ์ที่จัดทำเพิ่มขึ้นให้สอดคล้องเฉพาะท้องถิ่น ซึ่งมีความแตกต่างกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิต เศรษฐกิจ อาชีพ และสังคมอย่างลึกซึ้ง ทั้งสามารถนำประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพ และสังคมให้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

ส่วนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น วิชัย วงษ์ใหญ่ (2527) กล่าวว่า หมายถึง การนำหลักสูตรระดับชาติมาพิจารณาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อการปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระบางอย่าง ให้ความสำคัญสัมพันธ์สอดคล้องกับท้องถิ่น

สมิทร คุณานุการ (2523) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า หมายถึง การขยายและปรับหลักสูตรระดับชาติ การขยายหลักสูตรระดับชาติ คือ การนำเอา ทั้งจุดมุ่งหมายและเนื้อหาขยายความจากมาตรฐานให้เป็นรูปธรรม ซึ่งมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น นอกที่ครูจะนำไปสอนได้ ส่วนการปรับหลักสูตรระดับชาติ เป็นการนำเอาจุดมุ่งหมายและเนื้อหา วิชามาปรับให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม ภูมิศาสตร์ และความต้องการของประชาชนในแต่ละ- ละเขตการศึกษา

ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายถึง การนำเอาหลักสูตร แกนกลางในระดับชาติมาปรับ โดยการจัดทำรายละเอียดเนื้อหา สาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน และเอกสารความรู้ต่าง ๆ ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและ ความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งอาจจัดทำโดยโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด หรือ เขตการศึกษาก็ได้

จุดเน้นของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อการจัดการศึกษาให้สอดคล้อง อำนวยประโยชน์ ต่อนักเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม ตามเจตนารมณ์นั้น ควรมีจุดเน้นสำคัญ 3 ประการ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

1. เนื้อหาสาระอันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่นที่จะกำหนดให้นักเรียนได้เรียน รู้ควรเจาะลึกและมากพอที่จะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจจนสามารถแก้ปัญหา และพัฒนา ความเป็นอยู่ สุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมของตนและท้องถิ่นให้ดีขึ้นได้ ทั้งช่วยให้มีความรักถิ่น ไม่คิดอพยพหลบหนีไปจากบ้านเกิด
2. กระบวนการเรียนการสอน เปิดโอกาสให้นักเรียนออกไปเรียนรู้ชีวิต จริงในท้องถิ่น เพื่อให้มีประสบการณ์ตรงได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้กระทำจริง และมีส่วนร่วม ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
3. กระบวนการเรียนการสอน มุ่งใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามาช่วยอย่าง ใกล้ชิด เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้) ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น

(โรงงาน สถานประกอบการ) ทรัพยากรมนุษย์ (วิทยากร ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ) และกิจกรรมของโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

ขั้นตอนและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรในท้องถิ่น สุมิตร คุณานุการ (2523) ได้เสนอแนะขั้นตอนและวิธีการดำเนินการ สำหรับนำไปใช้ในการจัดทำประมวลการสอน หรือแผนการสอนดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการ โดยยึดหลักว่า ควรจะเลือกบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์หลาย ๆ ด้าน เป็นกรรมการและควรจะให้ครูร่วมเป็นกรรมการด้วย
2. การจัดตั้งอนุกรรมการจัดทำประมวลการสอน
3. การศึกษาและวิจัยหาข้อมูล คณะกรรมการควรดำเนินงานหาข้อมูล

ต่าง ๆ ดังนี้

- 3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรระดับชาติ
- 3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา
- 3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่าง ๆ ของประมวลการสอนที่ได้จัดทำ

ทำขึ้นมาแล้วในอดีต

- 3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนของแต่ละ

เขตการศึกษา

4. กำหนดข้อตกลงเบื้องต้น คณะกรรมการควรตกลงกันเกี่ยวกับรายละเอียด

ในเรื่องแบบของประมวลการสอน และเวลาในการดำเนินงาน

5. การประชุมเพื่อดำเนินงาน

สังัด อุทรานันท์ (2532) ได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

- ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน
- ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 4 พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลางกับสภาพของท้องถิ่น

ขั้นที่ 5 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง และ/หรือ

จัดสร้างรายวิชาขึ้นมาใหม่

ขั้นที่ 6 ดำเนินการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 7 ประเมินผลการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 8 ทำการปรับปรุงแก้ไข

บรรลือ พุทชะวัน (2520) มีความเห็นว่า หลักสูตรแกนกลางกับหลักสูตรท้องถิ่น ควรจะมีความสัมพันธ์กัน ตั้งแต่การนำหลักสูตรแกนกลางมาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น จนถึง การนำไปปฏิบัติ ซึ่งมีลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแกนกลาง โดยการพิจารณาจุดประสงค์ หลักการ และเนื้อหา
2. ศึกษาแผนการสอนแกนกลาง
3. ศึกษาสื่อการเรียนแกนกลาง
4. การจัดทำแผนการสอนท้องถิ่น โดยปรับปรุงแนวการสอนแกนกลาง โดยอาศัยข้อมูลท้องถิ่นเป็นหลัก ในขั้นนี้ควรสร้างบทเรียนและแผนการสอนของท้องถิ่น ให้เหมาะสม
5. ปฏิบัติการสอน ครูผู้สอนทำการสอนตามแผนการสอนของท้องถิ่น

จากการที่การพัฒนาหลักสูตรในระดับเขตการศึกษา เป็นการดำเนินงานที่กว้าง-ขวางครอบคลุมหลายจังหวัด จังหวัดจึงควรจะนำหลักสูตรของเขตศึกษามาปรับ เพิ่มลด ดัดแปลงให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของจังหวัด ซึ่งกลวิธีในการพัฒนาหลักสูตรระดับจังหวัดนี้ จึงเหมือนกับการพัฒนาหลักสูตรระดับเขตการศึกษา ซึ่ง อรุณ บุญสวัสดิ์ (2522) ได้กำหนดวิธีการดำเนินงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
2. ศึกษารวบรวมข้อมูล ในเรื่องสภาพปัญหาและความต้องการของ

เขตการศึกษาหรือของจังหวัด

3. ศึกษาหลักสูตรในเรื่อง หลักการ จุดหมาย จุดประสงค์ของกลุ่ม ประสพการณ์ และเนื้อหาของแต่ละกลุ่มวิชา เพื่อพิจารณา ลด เพิ่ม และขยาย เป็นหลักสูตรของท้องถิ่น

4. ศึกษาแผนการสอนที่นำมาจัดให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น
5. ประชุมดำเนินการจัดทำแผนการสอน คู่มือครู
6. ดำเนินการทดลองและติดตามผลการสอน การใช้หลักสูตร แผนการสอน
7. ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรของท้องถิ่น
8. ขออนุมัติและประกาศใช้หลักสูตร
9. ดำเนินการอบรมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาสัมพันธ์เผยแพร่หลักสูตร

กาญจนา คุณารักษ์ (2527) ได้กล่าวถึงขั้นตอนและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการ
2. ศึกษาหลักสูตรแม่บท
3. ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน
4. กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรของท้องถิ่น
5. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรกลาง กับสภาพของท้องถิ่น
6. ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระของหลักสูตรกลาง
7. ดำเนินการใช้หลักสูตร
8. ประเมินผลการใช้หลักสูตร
9. ทำการปรับปรุงแก้ไข

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) ได้เสนอกระบวนการและวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินงาน
2. จัดตั้งคณะอนุกรรมการในแต่ละกลุ่มวิชา

3. ศึกษาและวิจัยข้อมูล ได้แก่
 - 3.1 ลักษณะหลักสูตรระดับชาติ
 - 3.2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของชุมชน ในเขต
 - 3.3 ข้อบกพร่องของแผนการสอนที่ผ่านมา
 - 3.4 ปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนแต่ละ เขตการศึกษา
4. การกำหนดข้อตกลงเบื้องต้น ในการปฏิบัติงานร่วมกัน
5. การดำเนินขบวนการกลุ่ม โดยมีวิธีดังนี้
 - 5.1 สร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่มก่อนลงมือปฏิบัติงาน
 - 5.2 เตรียมวาระการประชุม
 - 5.3 ส่งเสริมความคิดและการตัดสินใจในการปฏิบัติงาน
 - 5.4 จัดหาอุปกรณ์

สวัสดี จงกล (2527) ได้เสนอว่าการจัดทำหรือพัฒนารายละเอียดของหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่นนั้น มีหลักการสำคัญว่าจะต้องพิจารณาสิ่งที่มีความสำคัญเป็นปัญหาหรือความต้องการของท้องถิ่น แต่หลักสูตรแม่บทไม่ได้กำหนดไว้หรือกำหนดไว้แต่ไม่เพียงพอ สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์เป็นเหตุการณ์ สถานที่หรือบุคคลสำคัญเฉพาะของท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางภูมิศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคม ศิลปะ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ หรือเทคโนโลยีพื้นบ้าน เรื่องเหล่านี้ท้องถิ่นจะต้องพัฒนาจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดการเรียนการสอน และการประเมินผลให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

สิริพร บุญญานันต์ (2532) ได้เสนอขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้คือ

1. ศึกษารวบรวมข้อมูลท้องถิ่น ทั้งข้อมูลทั่วไปและข้อมูลทางการศึกษา
2. วิเคราะห์ข้อมูล เพื่อคำตอบในเรื่องที่สำคัญและท้องถิ่นต้องการเน้น
3. ศึกษาหลักสูตรแม่บท ได้แก่ ปรัชญา หลักการ จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา แนวดำเนินการ หลักเกณฑ์การใช้หลักสูตร สื่อการเรียนการสอน และระเบียบ

ประเมินผล

4. กำหนดรายละเอียดในโครงสร้างของหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่น
5. กำหนดวิธีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งมี 2 วิธี คือ
 - 5.1 ทำหลักสูตรเอง
 - 5.2 ปรับหลักสูตรของกระทรวง

การทำหลักสูตรเอง มีวิธีดำเนินการดังนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ โดยให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา และจุดหมาย หลักการของหลักสูตรแม่บท
2. เลือกและจัดเนื้อหา
3. จัดระบบการเรียนการสอน ได้แก่ การผลิต และการใช้สื่อ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล การปรับหรือเพิ่มหลักสูตรของกระทรวงศึกษามีขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอน
2. การทำสื่อเสริม
3. ทำคู่มือชี้แจงแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และใช้สื่อและการประเมินผล เสริมจากคู่มือของส่วนกลาง

จากแนวความคิดของนักวิชาการที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การพิจารณาหลักสูตรท้องถิ่นมีขั้นตอนหรือวิธีการดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรแม่บท และสภาพปัจจุบันปัญหาของท้องถิ่น
2. พิจารณาความเหมาะสมของหลักสูตรแม่บท กับสภาพของท้องถิ่น
3. กำหนดรายละเอียดในโครงสร้างของหลักสูตรแม่บทที่สอดคล้องกับท้องถิ่น
4. กำหนดวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่จะทำหลักสูตรขึ้นเองเพื่อเสริมหลักสูตรแม่บท หรือจะทำการปรับจากหลักสูตรแม่บท

5. จัดทำแผนการสอนและคู่มือครู
6. ดำเนินการใช้หลักสูตรท้องถิ่น
7. ประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น และปรับปรุงแก้ไข

ข้อควรคำนึง ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นักพัฒนาหลักสูตรและครูผู้สอนควรคำนึงถึงในเรื่องต่อไปนี้ (ทัศนีย์ ศุภเมธี, 2531)

1. ควรใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เชื่อถือได้ โดยอาศัยวิธีการสำรวจศึกษา วิเคราะห์ วิจัย เพื่อให้ได้หลักสูตรที่เหมาะสมกับบุคคลและสภาพของท้องถิ่น
2. กระบวนการทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรจะให้วิธีการแบบประชาธิปไตย และใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ คือ การวิเคราะห์ระบบ และการสังเคราะห์ระบบที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร
3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น จะต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย เช่น ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูผู้สอน
4. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจะประสบผลสำเร็จต้องพัฒนาคุณภาพของครูผู้สอน และผู้บริหารโรงเรียนในระดับประถมศึกษาให้สำเร็จเสียก่อน
5. การพัฒนาหลักสูตรก่อนนำไปใช้จะต้องวิเคราะห์ และทดลองใช้เสียก่อน เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้มีคุณภาพในการนำไปใช้จริง ถึงแม้ว่ามีการใช้จริงแล้วก็ตาม จะต้องมีการวิจัย ประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ
6. เอกสารหลักสูตรจะต้องพัฒนาควบคู่กันไปกับหลักสูตรในระดับท้องถิ่น
7. การพัฒนาหลักสูตรจะต้องใช้ผู้เรียนเป็นจุดศูนย์กลางและให้เหมาะสมกับผู้เรียนให้มากที่สุด เพื่อที่จะให้เด็กตอบสนองการเรียนรู้ได้ดีที่สุด
8. ครูผู้สอนและผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เป็นผู้สร้างและพัฒนาหลักสูตรระดับหน่วยการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นด้วยตนเอง ทำให้เป็นงานของกรม-วิชาการแต่ผู้เดียว เพราะถือว่าครูในท้องถิ่นเป็นผู้เข้าใจท้องถิ่นมากที่สุด

นโยบายและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

จุดเน้นสำคัญประการหนึ่งของหลักสูตรประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 คือ การตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น หลักสูตรจึงเปิดโอกาสให้ท้องถิ่น (โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา) สามารถพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของตนเองในท้องถิ่นรู้สภาพเศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนสามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของตนเอง ครอบครัว และท้องถิ่นได้ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ โดยกรมวิชาการได้กำหนดแนวปฏิบัติสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา ให้สามารถพัฒนาหลักสูตรและสื่อการสอนในที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่นตามความเหมาะสม ด้วยการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมเสริม การพัฒนาสื่อ หรือจัดทำเนื้อหาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ ซึ่งสามารถกระทำได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, ม.ป.ป.) คือ

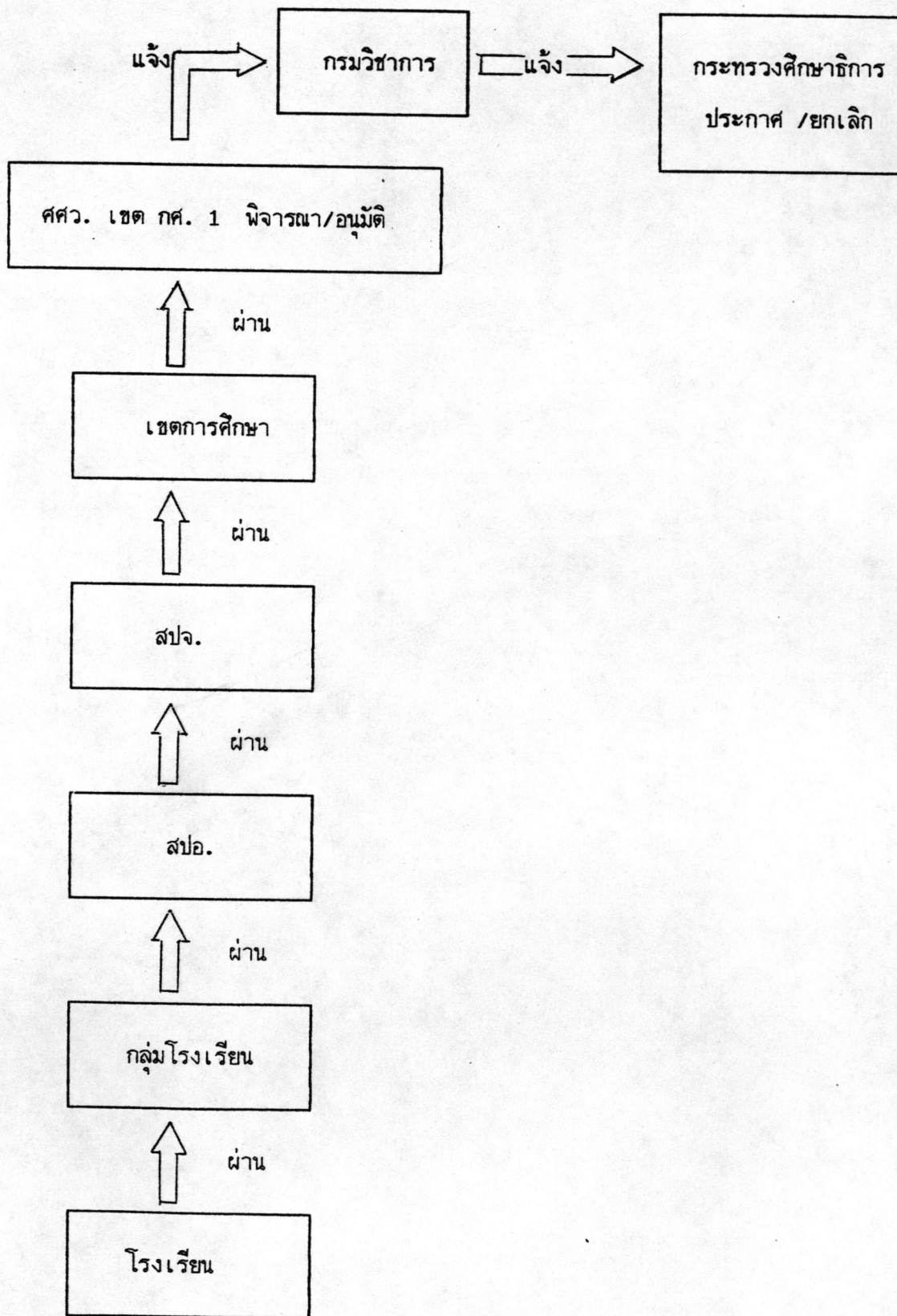
1. ปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ เนื้อหา และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไป
2. ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา ด้วยการเพิ่ม ลด หรือปรับรายละเอียดของเนื้อหา โดยไม่ทำให้จุดประสงค์และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท
3. เลือกใช้ปรับปรุงเพิ่มเติม ตัดทอนเนื้อหา สื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น สอดคล้องกับจุดประสงค์และเนื้อหาที่หลักสูตรกำหนด
4. จัดทำเนื้อหาวิชาชั้นใหม่ โดยเนื้อหาวิชาที่จัดทำขึ้นมาใหม่จะต้องไม่ซ้ำซ้อนกับที่มีอยู่แล้วในหลักสูตรแม่บท ซึ่งในระดับประถมศึกษา สามารถจัดทำเนื้อหาเพิ่มเติมในกลุ่มการเรียนพื้นฐานและอาชีพ หน่วยงานเลือก งานเตรียมไปสู่อาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ
5. จัดทำสื่อการเรียน (หนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสบการณ์ และหรือแบบฝึกหัด) ชั้นใหม่ เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอน เนื้อหาวิชาที่อยู่เดิมและที่จัด

ทำขึ้นใหม่

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามลักษณะที่ 1-3 เมื่อได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว โรงเรียนสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้โดยความเห็นชอบของหัวหน้าสถานศึกษา

ส่วนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามลักษณะที่ 4-5 เมื่อได้ดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ต้องเสนอให้กระทรวงศึกษาธิการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายพิจารณาอนุมัติ หรืออนุญาตเสียก่อน แล้วจึงนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ ซึ่งการเสนอขออนุมัติ จะต้องเสนอตามลำดับต่อไปนี้คือ ให้เสนอผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตามลำดับในสายงาน จนถึงคณะกรรมการการศึกษา การศาสนา และการวัฒนธรรมของเขตการศึกษา พิจารณาอนุมัติตั้งแผนภูมิ

แผนภูมิการเสนอขออนุมัติต่อหน่วยงานที่รับผิดชอบ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาได้เสนอแนวทางในการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

1. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีจุดเน้นสำคัญประการหนึ่งคือ การสนองตอบความต้องการของท้องถิ่น จึงให้โอกาสท้องถิ่น หมายถึง โรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น และจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่นขึ้นใช้

2. การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สามารถแยกเป็น 2 ส่วน คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
2. การจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น คือ การปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน พัฒนาวิธีการสอนให้หลากหลาย ทำสื่อการเรียนการสอนเพิ่มเติม และจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถทำได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาต

การจัดทำหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่ จะต้องขออนุมัติตามขั้นตอนก่อนนำไปใช้

3. หลักสูตรฉบับปรับปรุงได้กำหนดอัตราเวลาเรียนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ แต่ละระดับชั้นไว้โดยประมาณ เพื่อเอื้อประโยชน์ให้โรงเรียนสามารถนำเรื่องราวหรือสิ่งที่น่าสนใจใกล้ตัวนักเรียนในท้องถิ่น หรือกิจกรรมที่ต้องการเน้นเป็นพิเศษ มาสอนสอดแทรกเพิ่มเติมให้กับนักเรียนได้ เพื่อนักเรียนจะได้เรียนรู้และเห็นคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น นอกจากนี้โรงเรียนสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เพิ่มเติมในสมุดประจำชั้น (ป. 02-1) ซึ่งเปิดช่องว่างไว้กลุ่มประสบการณ์ละไม่เกิน 3 จุดประสงค์

4. การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนดังนี้

- ขั้นที่ 1 จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐาน โดยดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่น

สภาพของโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

2. ศึกษาหลักสูตรแม่บท คำอธิบายหลักสูตรว่าเปิดโอกาสให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างไรคือ

1. การปรับและเพิ่มรายละเอียดเนื้อหา
2. การปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน
3. การพัฒนาวิธีสอนให้หลากหลาย
4. จัดทำสื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้เพิ่มเติม
5. จัดทำหลักสูตรเพิ่มเติม

ขั้นที่ 2 กำหนดความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น คือ การนำข้อมูลพื้นฐานมากำหนดความต้องการจำเป็น โดยจัดอันดับความสำคัญของสิ่งที่จะพัฒนาหลักสูตร เช่น ปัญหาอาชีพ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสุขภาพอนามัย ปัญหาสังคม เป็นต้น

ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ โรงเรียนสามารถกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้เพิ่มเติมให้สอดคล้องในสิ่งที่จะเรียนในสมุดประจำชั้น (ป. 02-2)

ขั้นที่ 4 จัดทำคำอธิบายรายวิชาหรือเนื้อหาหรือกิจกรรมที่โรงเรียนกำหนดให้เรียน

ขั้นที่ 5 จัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อการสอน

ขั้นที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนา ได้แก่ การนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาแล้วไปทดลองใช้ ประเมินผลและปรับปรุงพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

5. หลักสูตรระดับท้องถิ่นที่โรงเรียนจัดทำและพัฒนาขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมตามที่ปรากฏจริงในท้องถิ่นนั้น ควรมีเนื้อหาสาระและวัตถุประสงค์จำเป็น 5 ประการ คือ

- 5.1 เป็นสภาพชีวิต สภาพเศรษฐกิจ และสภาพสังคมจริงของท้องถิ่น
- 5.2 เป็นสภาพปัญหาความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในท้องถิ่น
- 5.3 ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเป็นฐานสำคัญเพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมของท้องถิ่นได้ดีขึ้น

5.4 ช่วยนักเรียนรู้จักสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น มีความรักถิ่น และมี
ส่วนรวมในการแก้ปัญหาและพัฒนาท้องถิ่น ให้มีสภาพดีขึ้น

5.5 ส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ แก่นักเรียนเฉพาะกลุ่มที่มี
ความต้องการได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพสูงสุด

หลักสูตรประถมศึกษากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่ต้องให้ผู้เรียนได้
เรียนรู้เกี่ยวกับมนุษย์ และสิ่งแวดล้อมในด้านอนามัย ประชากร การเมือง การปกครอง
ศาสนา วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยมุ่งให้
ผู้เรียนได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา กระบวนการแก้ปัญหา และสามารถนำประสบการณ์เหล่านี้ไป
ใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,
2534) โดยกำหนดจุดประสงค์ ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะดังนี้

1. มีความเข้าใจพื้นฐานและปฏิบัติตนได้ถูกต้อง ในด้านสุขภาพอนามัย
ทางร่างกายและจิตใจทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม
2. มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับสังคมและธรรมชาติ มีนิสัยใฝ่หา
ความรู้อยู่เสมอ
3. สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง
4. มีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ สามารถนำความรู้ทาง
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้
5. มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ
สิ่งแวดล้อม
6. มีความเข้าใจ เลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมี
พระมหากษัตริย์เป็นประมุข
7. เข้าใจหลักของการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยตระหนักในหน้าที่ความ
รับผิดชอบปฏิบัติในขอบเขตแห่งสิทธิ เสรีภาพ

8. มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย และความเป็นเอกราชของชาติ
เทอดทูน สถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ (กรมวิชาการ, 2532)

วารี ธีระจิตกร กล่าวถึงจุดประสงค์ของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตว่า จุดมุ่งหมายทั่วไปของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตจะเน้นเรื่อง ไกล่ตัว และเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาปัจจุบันคือ ปัญหาด้านสุขภาพอนามัย การขาดความรู้พื้นฐานที่จะสามารถดำรงชีวิตที่ดี การปรับตนเองให้ทันความเจริญทางเทคโนโลยี การไม่สามารถนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างดี และมีประสิทธิภาพการขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ และสังคม (วารี ธีระจิต, 2530)

โครงสร้างของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่เป็นเนื้อหา ได้แบ่งลักษณะของชีวิตที่ควรสร้างเสริมไว้ 4 ด้าน คือ

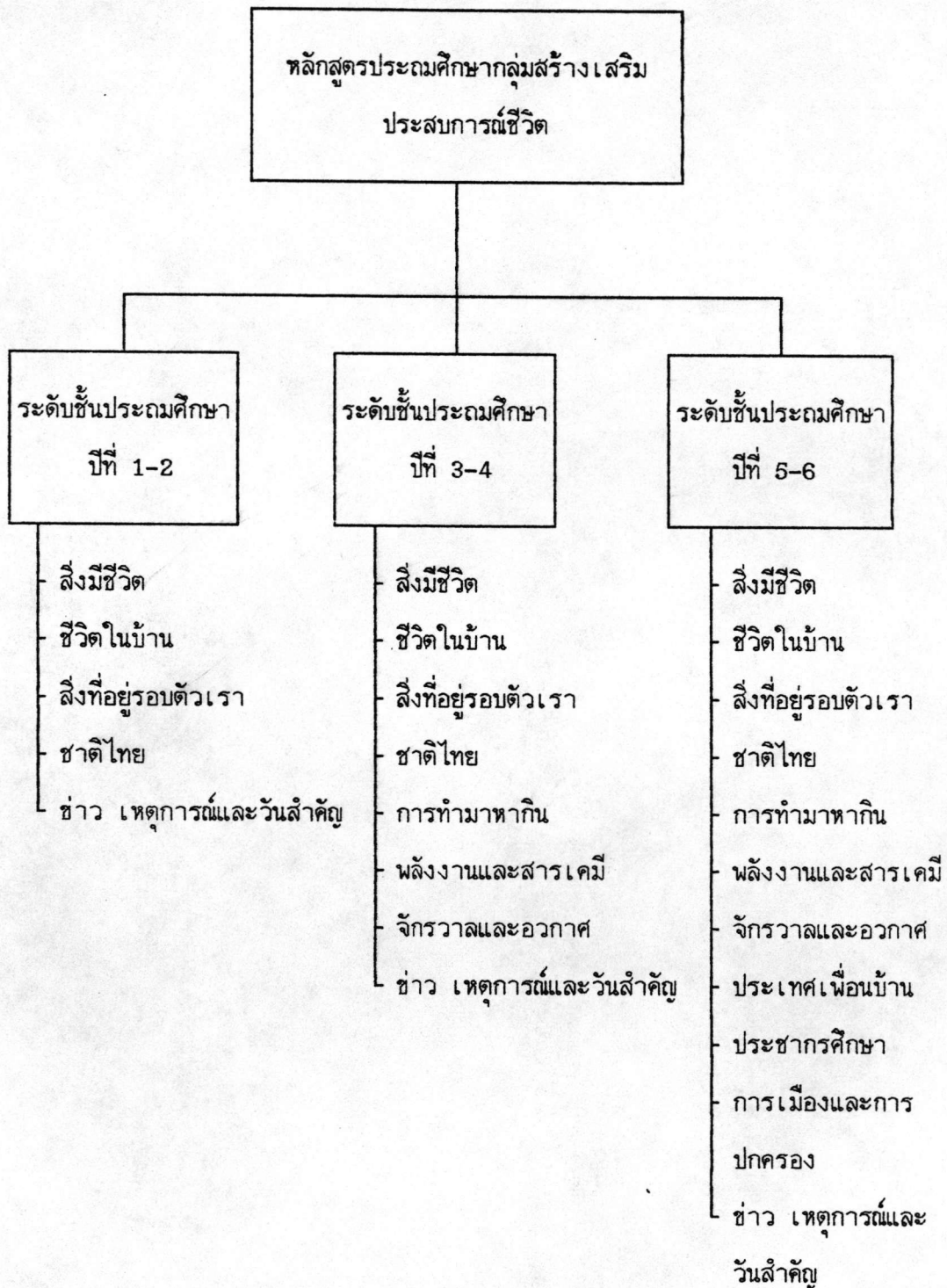
1. ชีวิตที่อยู่รอด มุ่งสร้างประสบการณ์ที่มีผลต่อสุขภาพอนามัยของผู้เรียนให้ผู้เรียนรอดพ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ มีพลานามัยสมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่สมบูรณ์แข็งแรงของชาติ
2. ชีวิตที่อยู่ดี มุ่งสร้างประสบการณ์ที่ช่วยให้ชีวิตมีหลักฐานมั่นคงขึ้นให้ผู้เรียนรู้แนวทางการทำมาหากิน รู้จักการผลิต การใช้ การออมทรัพย์ สามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม
3. ชีวิตท่ามกลางสภาพแวดล้อม มุ่งสร้างความรู้และความเข้าใจและเจตคติที่จะช่วยให้ชีวิตพัฒนาไปด้วยดี ปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นสังคมมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่เป็นเทคโนโลยี
4. ชีวิตที่มีหลักการ มุ่งเน้นถึงหลักการในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นสังคมและประเทศชาติ สร้างศรัทธาและความเชื่อมั่น ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (สุนน อมรวิวัฒน์, 2525)

กล่าวโดยสรุป กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีลักษณะเฉพาะคือ

1. เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่เกี่ยวกับการดำรงพัฒนา และแก้ปัญหาชีวิต
ของบุคคล บวกกับความรู้ทักษะและจิตคติที่จะทำให้บุคคลสามารถพัฒนา ปรับตัวและใช้
ประโยชน์สูงสุดจากสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นสังคมมนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและเทคโนโลยี
2. บูรณาการเนื้อหาที่สัมพันธ์กันเข้าเป็นเรื่องเดียวกัน โดยจัดเนื้อหา
เป็นหน่วยการเรียนรู้
3. ลักษณะของเนื้อหาในชั้นต้น จะเป็นประสบการณ์ที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก
และมวลประสบการณ์จะขยายกว้างออกไปในชั้นสูงขึ้น
4. ครูสามารถใช้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นแกนกลางที่
จะสัมพันธ์กับกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ
5. กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีลักษณะที่ยืดหยุ่น สามารถปรับ
ได้ในแง่ที่เป็นเนื้อหา และประสบการณ์อันเป็นแกนกลางสำหรับผู้เรียนทุกคน และประสบการณ์
ที่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น (สุมน อมรวิวัฒน์, 2525)

เนื้อหาของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีการจัดแบ่งออกเป็นหน่วยต่าง ๆ
เริ่มจากตัวเองและสิ่งแวดล้อมที่ขยายกว้างออกไปตามวัยและประสบการณ์ โดยตัดตอนออก
เป็น 3 ระดับ คือ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-4 และระดับ
ประถมศึกษาปีที่ 5-6 ซึ่งมีรายละเอียดตามแผนภูมิโครงสร้างดังนี้

แผนภูมิโครงสร้างของหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต

สภาพสังคมไทยในปัจจุบัน เป็นสภาพสังคมที่มีความแตกต่าง และมีความหลากหลาย ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นจะมีลักษณะภูมิศาสตร์ อาชีพ ความคิดและความเชื่อที่เป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง แต่หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะกว้าง และไม่สามารถประมวลรายละเอียด สาระความรู้ตามสภาพสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นได้หมด การที่หลักสูตรได้กำหนดโครงสร้างในการจัดมวลงประสบการณ์การเรียนรู้ให้มีความยืดหยุ่นตามพัฒนาการของเด็กและความเหมาะสมของท้องถิ่น กำหนดอัตราเวลาเรียนของกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ แต่ละระดับชั้นได้โดยประมาณอีกทั้งยังให้โรงเรียนสามารถเพิ่มเติมจุดประสงค์การเรียนรู้ในสมุดประจำชั้น (ป.02) ได้กลุ่มประสบการณ์ละไม่เกิน 3 จุดประสงค์นั้น เป็นเพราะต้องการเอื้อประโยชน์ให้โรงเรียนสามารถนำเรื่องราวที่ดี น่าสนใจ ใกล้ตัวนักเรียนในท้องถิ่นหรือนำกิจกรรมที่ต้องการเน้นเป็นพิเศษมาสอดแทรกเพิ่มเติมให้กับนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ฉะนั้นในการนำหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ โรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีการพิจารณาปรับปรุง หรือเพิ่มเติมหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่น

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มประสบการณ์ที่ว่าด้วยกระบวนการแก้ปัญหาของชีวิตและสังคม กล่าวถึงปัญหาและความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เพื่อการดำรงอยู่และการดำเนินชีวิตที่ดี เนื้อหาจึงกำหนดไว้อย่างกว้างขวาง โดยนำเอาเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกันและสัมพันธ์กันมาจัดเป็นหน่วยประสบการณ์ เริ่มจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวผู้เรียนแล้วขยายกว้างออกไป ทั้งนี้เพื่อต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ครอบคลุมสภาพชีวิตทุกด้าน ลักษณะของเนื้อหา จึงมีความยืดหยุ่น สามารถนำมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมได้ง่าย ซึ่งเรื่องเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตนี้ ได้มีผู้กล่าวไว้ดังนี้

ยุพดี กะจะวงษ์ (2526) กล่าวว่า "การจัดหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ถ้าดูจากโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว จะเห็นว่าเหมาะสมดีทั้งในปัจจุบัน และอนาคต แต่ในรายละเอียดตรวจจะต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นแต่ละแห่ง ถ้ามีเนื้อหาส่วนใดในหลักสูตรที่ไม่สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นก็ควรให้แต่ละจังหวัดแต่ละท้องถิ่น มีอำนาจในการพัฒนาหลักสูตร โดยมีจุดมุ่งหมายและเนื้อหาเน้นในเรื่อง ใกล้ตัวเด็กความรู้เกี่ยวกับตนเอง บุคคลที่เกี่ยวข้องสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน และการประกอบอาชีพตามสภาพท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อารัง ชูทัพ (2521) ที่ได้วิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นพบว่า เนื้อหากกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่จัดไว้ นั้น มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นไม่เท่ากัน เนื้อหาบางเรื่องจะต้องมีการปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้

วิชัย ราษฎร์ศิริ (2522) กล่าวว่า ท้องถิ่นควรมีการทำรายละเอียดของกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ในเรื่องลักษณะเฉพาะทางภูมิศาสตร์ ประวัติความเป็นมา ประวัติคนสำคัญในท้องถิ่น เหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาติ ซึ่งมีอยู่ในท้องถิ่น ปุชนิยมสถาน และสถานที่สำคัญของท้องถิ่นหรือของชาติ ปุชนิยมวัตถุ โบราณสถาน หน่วยราชการ องค์กรที่ตั้งอยู่ในท้องถิ่น แหล่ง และสถานประกอบการทางเศรษฐกิจ และโรคภัยไข้เจ็บในท้องถิ่น

วารี ถิระจิตร (2530) กล่าวว่า จากการนำหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตไปใช้เท่าที่ผ่านมาจะประสบปัญหาโดยทั่วไปคือ เนื้อหาบางเรื่องไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน เนื้อหาแบบเรียนล้าสมัย นอกจากนี้ เพราพรณ โภลมมาลย์ (2526) ยังกล่าวว่า ในการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตโรงเรียนขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบเพิ่มเติม และครูใช้แหล่งวิทยาการท้องถิ่นค่อนข้างน้อย

วิไล ทองแผ้ว (2529) ได้ศึกษาการใช้แผนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตในจังหวัดลพบุรี ก็พบว่า สิ่งที่เป็นปัญหามากสำหรับครูผู้สอนคือ เนื้อหามากไม่สามารถสอนได้ทัน ไม่มีเวลาวัดผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ได้ครบ ขาดหนังสือและเอกสารให้นักเรียนค้นคว้า เนื้อหาสำหรับให้ครูค้นคว้าเพิ่มเติมมีน้อย ครูไม่มีเวลาผลิตสื่อและขาดความชำนาญในการใช้สื่อ ส่วนเจริญเกียรติ ภูสกุล (2531) ได้ศึกษาปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 2 พบว่าในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ครูส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องเนื้อหา คือ

1. เนื้อหายากไม่เหมาะสมกับวัยนักเรียน
2. เนื้อหาไกลตัวนักเรียน
3. เนื้อหามีมากเกินไป
4. ขอบข่ายของเนื้อหาไม่ชัดเจน

และมีปัญหาเกี่ยวกับกิจกรรมและสื่อการเรียน คือ

1. ครูขาดทักษะในการจัดกิจกรรม
2. ครูขาดความเข้าใจในกิจกรรม
3. นักเรียนขาดทักษะในการทำกิจกรรม
4. ขาดอุปกรณ์และสื่อการเรียน

จากการที่กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีลักษณะของเนื้อหาวิชาที่กว้างขวางมาก หลักสูตรที่ให้เรียนไม่สามารถกำหนดเนื้อหาให้ครอบคลุมทั่วถึงในแต่ละท้องถิ่นได้ แต่ในการจัดการศึกษา ผู้เรียนควรเรียนรู้เรื่องที่เป็นลักษณะเฉพาะในท้องถิ่นตน ซึ่งส่วนกลางไม่ได้ระบุไว้ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้สิ่งที่ตนสนใจในท้องถิ่นเพื่อเสริมสร้างพื้นฐานการเรียนรู้ทัศนคติและพฤติกรรมที่ตรงตามจุดหมายของการศึกษา การที่จะให้ผู้เรียนรัก ภูมิใจ และส่งเสริมความเจริญให้กับท้องถิ่นของตนได้นั้น จำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องทราบเรื่องราวทางด้าน

ประวัติความเป็นมา และสภาพของท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน (สวัสดี จงกล, 2521) และจากงานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น ที่กล่าวถึงเนื้อหากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นไม่เท่ากัน เนื้อหาบางเรื่องไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงเป็นความจำเป็นที่จะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นก่อนนำไปใช้ เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุตามจุดประสงค์ของหลักสูตรประถมศึกษาที่วางไว้

สภาพการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของเขตการศึกษา 1

สภาพทั่วไปของเขตการศึกษา 1

เขตการศึกษา 1 เป็นเขตการศึกษาที่ถูกกำหนดขึ้นตามลักษณะงานทางสังคมและวัฒนธรรมภาคกลางตอนใต้ ล้อมรอบกรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ทั้งหมด 6,106,129 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ของ 5 จังหวัด คือ นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง คือ

ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดอยุธยา และสุพรรณบุรี

ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงคราม และอ่าวไทย

ทิศตะวันออก ติดต่อกับจังหวัดนครนายก และฉะเชิงเทรา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรี และราชบุรี

ลักษณะภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศ โดยทั่วไปในพื้นที่จังหวัดนครปฐม นนทบุรี และปทุมธานี เป็นที่ราบลุ่มริมแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีนตอนล่าง มีลำคลองมากมาย ไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้ และถือว่าเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดในเขตภูมิภาคนี้ ส่วนพื้นที่จังหวัด

สมุทรปราการ และสมุทรสาคร มีลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มชายทะเล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยา และแม่น้ำท่าจีน จึงมีความอุดมสมบูรณ์มากเช่นกัน

การปกครองและประชากร

เขตการศึกษา 1 มีพื้นที่รับผิดชอบงานด้านการศึกษา ในจังหวัดต่าง ๆ 5 จังหวัด แบ่งออกเป็น 26 อำเภอ 2 กิ่งอำเภอ 298 ตำบล 256 หมู่บ้าน มีเทศบาล 8 แห่ง สุขาภิบาล 43 แห่ง และองค์การบริหารส่วนจังหวัด 5 แห่ง มีประชากรชาย 1,445,094 คน หญิง 1,467,033 คน รวมทั้งสิ้น 2,912,127 คน จังหวัดสมุทรปราการ มีประชากรมากที่สุดในเขตคือ 412,897 คน และจังหวัดสมุทรสาครมีประชากรน้อยที่สุดในเขต คือ 175,784 คน ความหนาแน่นของประชากรในเมืองเท่ากับ 6,278 คน ต่อตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากรนอกเมืองเท่ากับ 430 คน ต่อตารางกิโลเมตร

สภาพสังคม

ทุกจังหวัดในเขตการศึกษา 1 ตั้งอยู่ในบริเวณรอบล้อมกรุงเทพมหานคร หรือเป็นจังหวัดแถบชานเมืองทั้งสิ้น ดังนั้นสภาพทางสังคม จึงมีลักษณะเป็นชนบทกึ่งเมือง กล่าวคือ ประชากรในพื้นที่ของทุกจังหวัดในวัยเรียนและนอกวัยเรียน มีอัตราการเลื่อนไหลเข้าออกกรุงเทพมหานครในอัตราสูงมาก ทั้งในเรื่องการศึกษาเล่าเรียน การประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตประจำวัน ส่วนสภาพสังคมที่อยู่อาศัยจะมีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นมากมาย ส่งผลให้สภาพสังคมมีแนวโน้มเข้าสู่ลักษณะสังคมเมืองเพิ่มมากขึ้น นอกจากสภาพทางสังคมดังกล่าวแล้ว เมื่อพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมของทั้ง 5 จังหวัดในเขตการศึกษา 1 จะพบว่า มีโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นมากมายถึง 7,165 โรงงาน ซึ่งก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น อากาศเป็นพิษ น้ำเสีย การจราจรติดขัด และอื่น ๆ เป็นการทำลายระบบนิเวศวิทยา และสภาพแวดล้อม อันส่งผลถึงปัญหาสุขภาพอนามัยและชีวิตความเป็นอยู่ของบุคคลทั่วไปใน

พื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นจึงเป็นปัญหาสำคัญที่จังหวัดทุกจังหวัดต้องรณรงค์แก้ไขกันอย่างจริงจัง เพื่อให้กลับคืนเข้าสู่ภาวะการสมสมดุลย์ทางธรรมชาติโดยเร็ว

สภาพเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของจังหวัดต่าง ๆ ในเขตการศึกษา 1 อยู่ในเกณฑ์ดีมาก เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศ กล่าวคือ จังหวัดสมุทรปราการ มีรายได้สูงสุดต่อคน ต่อปีประมาณ 80,585 บาท รองลงมาจังหวัดปทุมธานี มีรายได้ต่อคนต่อปี ประมาณ 60,129 บาท จังหวัดสมุทรสาคร มีรายได้ต่อคนต่อปี ประมาณ 42,743 บาท จังหวัดนครปฐมมีรายได้ต่อคนต่อปี ประมาณ 19,373 บาท และจังหวัดนนทบุรี มีรายได้ต่อคนต่อปี ประมาณ 18,911 บาท สำหรับผลผลิตรวมโดยเฉลี่ยของทั้ง 5 จังหวัด ในปี พ.ศ. 2531 มีมูลค่า 23,124,633 ล้านบาท และอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยเฉลี่ยทั้ง 5 จังหวัด ประมาณร้อยละ 8.04 สาขาผลผลิตที่ทำรายได้ดีคือ อุตสาหกรรม การค้าส่งและค้าปลีก และการเกษตรกรรม

สภาพการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

มีสถานศึกษาในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนมากมาย ทั้งในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทบวงมหาวิทยาลัย และเอกชน จัดการศึกษาตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาถึงอุดมศึกษา มีแหล่งความรู้และที่อ่านหนังสือ 343 แห่ง ห้องสมุดประชาชน 23 แห่ง มีวัดและสำนักสงฆ์ 773 แห่ง โบสถ์คริสต์ 18 แห่ง มัสยิด 52 แห่ง มีศูนย์วัฒนธรรม 9 แห่ง โบราณสถาน 20 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของกรมพัฒนาชุมชน 120 ศูนย์ ศูนย์รวมเด็กก่อนเกณฑ์ของกรมการศึกษา 20 ศูนย์

โบราณสถานที่สำคัญ

จังหวัดในเขตการศึกษา 1 มีโบราณสถานสำคัญดังนี้

นครปฐม มีพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติองค์ปฐมเจดีย์ องค์พระปฐมเจดีย์

พระราชวังสนามจันทร์ พระประทีปเจดีย์ และวัดพระเมรุ

นนทบุรี มีพิพิธภัณฑ์ประวัติธรรมชาติ ศาลพระนางเรือล่ม และตลาดน้ำบาง

คูเวียง

ปทุมธานี มีโบสถ์วัดบางหลวง แพขาว หลุมหลบภัยจอมพล เมืองโบราณ

ตำบลบ้านจิ้ว อำเภอสามโคก เต่าเผาโอ่งอ่างอำเภอสามโคก

สมุทรปราการ มีพิพิธภัณฑ์ทหารเรือ องค์พระสมุทรเจดีย์กลางน้ำ บ่อมแฝง

ไฟฟ้า บ่อมปูเจ้าสมิงพราย

สมุทรสาคร มีบ่อมวิเชียรโชฎก วัดช่องลม และศาลพันท้ายนรสิงห์

การละเล่นพื้นบ้านและวัฒนธรรมประเพณี

ทุกจังหวัดในเขตการศึกษา 1 จะมีการละเล่นพื้นบ้าน และวัฒนธรรมประเพณี

ดังนี้

นครปฐม มีการละเล่นกลองยาว และฟ้อนแคน ในหมู่บ้านไทยโช่ง

นนทบุรี มีการจุดลูกทูนุ การทำบุญตักบาตรพระ 108 ประเพณีสงกรานต์

(ปัจฉิมเทศ) เพลงเจ้าชัว การรำเจ้า

ปทุมธานี มีการเล่นสะบ้า เปิงสงกรานต์ รำพาข้าวสาร และตักบาตร

พระร้อย

สมุทรปราการ มีการรำแม่ศรี ทะแยง ณะทมิ ทมากรุกคน ประเพณีรับบัว

สมุทรสาคร มีการแข่งทางหงส์ แข่งเรือพาย และล้างเท้าพระ

สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

จังหวัดในเขตการศึกษา 1 มีสถานที่ท่องเที่ยว และน่าสนใจดังนี้

นครปฐม มีคำขวัญของจังหวัดว่า "ส้มโอหวาน ข้าวสารขาว ลูกสาวงาม ข้าวหลามอร่อย" และมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย เช่น องค์พระปฐมเจดีย์ พระราชวังสนามจันทร์ อนุสาวรีย์ย่าเหล วัดไร่ขิง สวนสามพราน ลานแสดงช้างสามพรานและสวนสัตว์พุทธมณฑล และนิทรรศก์หุ่นขี้ผึ้ง

นนทบุรี มีคำขวัญของจังหวัดว่า "ทุเรียนเหนือชั้น เครื่องปั้นดินเผา เมืองเก่า วัดงาม ตลาดน้ำท่าชม รื่นรมย์สวนสมเด็จ เกาะเกร็ดงามตา พุทธยานานาพันธ์ บ้านนจัดสรรเป็นเลิศ" และมีสถานที่ท่องเที่ยว เช่น วัดเขมาภิรตาราม วัดเฉลิมพระเกียรติ วัดชลประทานรังสฤษดิ์ วัดชลอ นิทรรศก์ประวัติธรรมชาติ ศาลพระนางเรือล่ม ตลาดน้ำบางคูเวียง วัดสวนแก้ว

ปทุมธานี มีคำขวัญของจังหวัด "เมืองกัญเตี้ยวเรือ กุ้งเด่น ส้มเขียวหวาน ลอนตาลสด" และมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย เช่น วัดไผ่ล้อม (นกปากห่าง) วัดชินวราราม วัดเกาะเกรียง กัญเตี้ยวเรือรังสิต วัดเจดีย์หอย (มีเปลือกหอยทับถมกันเป็นพัน ๆ ปี)

สมุทรปราการ มีคำขวัญของจังหวัดว่า "ป้อมยุทธนาวี พระเจดีย์กลางน้ำ ฟาร์มจระเข้ใหญ่ งามวิไลเมืองโบราณ สงกรานต์พระประแดง ปลาสลิดแห้งรสดี ประเพณีรับบัว ครบถ้วนทั่วอุตสาหกรรม" และมีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่น พระสมุทรเจดีย์ สถานที่ตากอากาศบางปู ฟาร์มจระเข้ เมืองโบราณ สว่างคนิवास พระพุทธชินราช สมุทรปราการ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ป้อมพระจุลจอมเกล้า นิทรรศก์เปลือกหอย ป่าช้าช้าง ป้อมแฉลงไฟ และหมู่บ้านรามัญ

สมุทรสาคร มีคำขวัญของจังหวัดว่า "เมืองประมง ดงโรงงาน ลานเกษตร" และมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย เช่น คลองโคกขาม วัดช่องลม ป้อมวิเชียรโชฎก และศาลพันท้ายนรสิงห์

นโยบายและแนวปฏิบัติในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของเขตการศึกษา 1

การจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 1 เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้ดำเนินการตามนโยบายการจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ต้องการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ โดยสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาได้จัดทำแนวทางในการจัดทำและพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้หน่วยงานในสังกัดปฏิบัติ และมีกรเพื่อถ่ายทอดความรู้ในเรื่องดังกล่าวเพื่อให้หน่วยงานในสังกัดปฏิบัติได้ถูกต้อง จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติลงไปตามลำดับจนถึงโรงเรียน (วราภรณ์ บางเลี้ยง, 2535)

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตการศึกษา 1 จึงได้ให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดปฏิบัติตามนโยบายและแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ที่กรมวิชาการและสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติกำหนดไว้ และได้กำหนดนโยบายไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทุกจังหวัดในเขตการศึกษา 1 โดยให้มีแผนการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอน การเร่งรัดพัฒนาคุณภาพนักเรียนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และลักษณะที่เด่นชัดตามความต้องการของสังคม และท้องถิ่น สามารถพัฒนาตนเอง และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ด้วยการส่งเสริมและพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

บทบาทของครูประถมศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

คำว่า "บทบาท" ได้มีผู้ให้ความหมาย และแนวความคิดไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2523) ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาทว่า หมายถึง ทำทำตามบท ว่าตามบท

ทองคุณ หงส์พันธ์ (อ้างถึงใน ศกฉวรรณ เปลียนซ้ำ, 2528) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรงและงานพิเศษที่ควรต้องทำ

คิงเลย์ (Kingley, 1949) กล่าวว่า บทบาทหมายถึง สิ่งทีผู้แสดงกระทำอยู่เสมอเป็นปกติ ในฐานะที่ดำรงตำแหน่งนั้น

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้เป็นสองนัย "นัยหนึ่ง หมายถึง พฤติกรรมของแต่ละคนที่แสดงออกอยู่เป็นประจำ ภายในขอบเขตของกลุ่ม อีกนัยหนึ่ง หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมของบุคคลแต่ละคนที่แสดงออกตามหน้าที่ที่มีอยู่ในสังคม"

เลวินสัน (Levinson, 1964) ได้สรุปความหมายของบทบาทไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. บทบาท หมายถึง ปทัสถาน (Norm) ความมุ่งหวัง ข้อห้าม ความรับผิดชอบและอื่น ๆ ที่มีลักษณะในทำนองเดียวกัน ซึ่งผูกพันอยู่กับตำแหน่งทางสังคมที่กำหนดให้บทบาทตามความหมายนี้ คำนี้ถึงตัวบุคคลน้อยที่สุด แต่มุ่งชี้ถึงหน้าที่อันควรกระทำ
2. บทบาท หมายถึง ความคิดเห็นของบุคคล ผู้ดำรงตำแหน่งที่คิด และทำเพื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ
3. บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่กระทำโดยให้สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคม หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลพึงกระทำเมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ นั้นเอง

สรุปได้ว่า บทบาท เป็นสิ่งที่บุคคลกระทำอยู่เสมอ ตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในงานที่เป็นหน้าที่โดยตรง และงานพิเศษที่ควรกระทำ เมื่อดำรงตำแหน่งนั้น ๆ

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตามหลักการได้กำหนดให้ครูซึ่งเป็นผู้ใช้หลักสูตรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วยการศึกษาหลักสูตร เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อยู่อย่างชัดเจน ทำการปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและ

ความต้องการของท้องถิ่น (สังต์ อุทรานันท์, 2532) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปรับปรุงหลักสูตรของไวลส์ ข้อหนึ่งว่า การปรับปรุงหลักสูตรจะมีประสิทธิภาพหากมีโอกาสได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ครูในโรงเรียนที่มีความสามารถได้แสดงบทบาทในการเป็นแหล่งความรู้ และเป็นผู้นำในการปรับปรุงหลักสูตร (Wiles, 1967) ดังนั้น ครูจึงนับว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งในฐานะเป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรง และมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับเด็กจริง ๆ เพราะหลักสูตรจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครูนำไปใช้ในห้องเรียน โดยจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน และความต้องการของเด็ก (บุญมี เณรยอด, ม.ป.ป.)

ไทเลอร์ (Tyler, 1950) ได้เสนอแนะว่า บทบาทของครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นควรประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในแผนกวิชาของโรงเรียน ส่วนในโรงเรียนเล็ก ๆ ครูควรทำงานในรูปของคณะกรรมการในการศึกษาผู้เรียน สัมภาษณ์สภาพภายนอกโรงเรียน และทดสอบรายงานของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชา

ดอลล์ (Doll, 1992) กล่าวว่า ในการพัฒนาหลักสูตรนั้นครูควรทำงานและวางแผนของโรงเรียนร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับครูคนอื่น ๆ และควรมีการศึกษาพฤติกรรมของผู้เรียนด้วย

เซย์เลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Sylor and Alexander, 1974) กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ว่า "ครูควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร มีส่วนร่วมในการกำหนดจุดมุ่งหมายของโรงเรียน จัดทำคู่มือหลักสูตร จัดทำโครงการทางการศึกษาของโรงเรียน และนำประสบการณ์การเรียนรู้ไปปฏิบัติให้เหมาะสมกับนักเรียน

เฟื่องฟุ้ง เครือตราฐ (2514) กล่าวถึงบทบาทของครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า ครูควรมีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตรดังนี้

1. เป็นผู้แทนในคณะกรรมการหลักสูตรของกลุ่มโรงเรียน

2. ร่วมเป็นคณะกรรมการของกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียนในการสำรวจความต้องการ ความจำเป็น และปัญหาของชุมชน
3. ประเมินผลหลักสูตรของโรงเรียน
4. ทำการศึกษาเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจในพัฒนาการของเด็กและการที่จะทำหลักสูตรให้เหมาะสม
5. ค้นคว้าและทดลองวิธีสอนใหม่ ๆ เพื่อปรับปรุงการสอน
6. จัดทำเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตร
7. เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการสร้าง และปรับปรุงหลักสูตร

บรรลือ พุกษะวัน (2520) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรไม่ใช่ให้ครูไปทำหลักสูตรกันเอง แต่ครูควรมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังต่อไปนี้

1. ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม ให้สัมภาษณ์ หรือวิจัยงานอันเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้อยู่
2. ทดลองและใช้หลักสูตรอย่างจริงจัง พร้อมกับศึกษาจุดอ่อนและจุดดีของหลักสูตร โดยสม่ำเสมอ
3. พยายามศึกษาและใช้วัสดุหลักสูตรให้เต็มที่
4. จัดประชุมวิเคราะห์หลักสูตร เพื่อศึกษาจุดประสงค์การใช้แผนการสอน และศึกษาหลักสูตร

ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน (2526) กล่าวถึงบทบาทของครูในการนำหลักสูตรไปใช้ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นว่า ครูควรจะต้องศึกษาปัญหาและสภาพท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ เช่น ลักษณะนิสัยของประชาชนในท้องถิ่น สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ทรัพยากรในท้องถิ่น ความต้องการและอื่น ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาร่วมกับหลักสูตรแม่บท จัดทำวัตถุประสงค์และโครงการสอนในลักษณะกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

ไพโรจน์ พิทักษ์ทวยหาญ (2533) กล่าวถึงบทบาทของครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ว่า ครูแต่ละคนต้องหมั่นศึกษาความก้าวหน้าในด้านการพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ ทั้งจากตำราทางการศึกษาหรืองานวิจัย และนำสิ่งเหล่านั้นมาปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้ในระดับโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น และควรร่วมกันศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรที่กรมจัดขึ้น ปรับให้เหมาะสมกับสภาพและความพร้อมของแต่ละโรงเรียน และควรมีการพัฒนาสร้างสื่อและวัสดุประกอบหลักสูตร

สมลักษณ์ นิมสกกุล (2533) ได้สรุปบทบาทของครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. มีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรในระดับจังหวัดและโรงเรียน
2. นำหลักสูตรไปใช้ให้ถูกต้องตามหลักการและจุดหมาย โดยรวบรวมข้อมูล

ซึ่งเป็นจุดอ่อนและจุดเด่นไว้

3. ประชุมปรึกษาหารือร่วมกับคณะครูและผู้นำเทศการศึกษา โดยสม่ำเสมอ
4. ทำการวิจัยในเรื่องการเรียนการสอน
5. จัดการสอนให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น
6. ศึกษาหาความรู้และเข้ารับการอบรมเรื่องหลักสูตรอยู่เสมอ

อเนก ศิลปนิลมาลย์ (2534) ได้กล่าวว่า ในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ครูผู้สอนควรปฏิบัติในเรื่องต่อไปนี้

1. ศึกษาข้อมูล สภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น
2. ร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
3. มอบหมายให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากท้องถิ่น
4. ระดมสรรพกำลังในท้องถิ่นมาให้ความรู้แก่นักเรียน

โอวาท สุธนารักษ์ (2535) กล่าวถึง บทบาทของครูในการปรับประยุกต์หลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นไว้ดังนี้

1. สอนนักเรียนให้รู้จักประวัติและสภาพปัญหาของชุมชนอาชีพของท้องถิ่น
2. ฝึกให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน และผลกระทบที่จะตามมา
3. ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาตามความเหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของนักเรียน

บุญมี เณรยอด (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ครูเป็นตัวเอกและมีบทบาทสำคัญที่สุดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะมีความสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครูนำไปใช้ในห้องเรียน บทบาทของครูผู้สอนในการพัฒนาหลักสูตรมีดังนี้

1. ครูจะต้องศึกษาหลักสูตร แบบเรียน วัสดุประกอบ เพื่อจะได้เลือกใช้ และแปลงไปสู่การสอนได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นตลอดจนปัญหาและความต้องการของเด็ก
2. ศึกษาวิธีการสอนแบบต่าง ๆ ให้เข้าใจแจ่มแจ้งและสามารถเลือกใช้ได้อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา
3. ครูจะต้องเป็นผู้ใฝ่ใจศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ
4. ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดมุ่งหมาย
5. จัดทำและใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและบทเรียน
6. มีส่วนร่วมในการเขียนคู่มือหลักสูตรและวัสดุประกอบรายวิชา
7. ร่วมเป็นคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตร

จากแนวความคิดของนักการศึกษาและนักวิชาการหลายท่าน จึงพอสรุปได้ว่าบทบาทของครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้

1. ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท แบบเรียน และวัสดุประกอบหลักสูตร

2. ศึกษาข้อมูล สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น
3. เลือกใช้วิธีการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามความเหมาะสม
4. จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
5. ศึกษาหาความรู้และเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ
6. ประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรแม่บท

การศึกษาหาความรู้ เป็นการพัฒนาตนเองของครูในการที่จะเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและทักษะในการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ครูจึงควรมีค่านิยมในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติม เพราะโลกปัจจุบันได้เจริญก้าวหน้าไปมาก การที่ครูจะนำความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเล่าเรียนมาตั้งสมัยเป็นนิสิตมาสอนนั้น ปัจจุบันย่อมล้าสมัยไม่ทันต่อเหตุการณ์ ครูจะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอนอยู่เสมอ (พจน์ ไชยเสนา, 2535)

ในการจัดการศึกษาให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ครูประถมศึกษาทุกคนในฐานะที่เป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พร้อมทั้งนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในชั้นเรียน จึงมีความจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรในระดับของตนอย่างดี เพราะครูเปรียบเสมือนตัวจักรกลที่สำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาหลักสูตรและการใช้หลักสูตรประสบผลสำเร็จ (แรมสมร อยู่สถาวร, 2534) ซึ่งแนวความคิดนี้สอดคล้องกับ ไพโรจน์ พิทักษ์ทวยหาญ (2533) ที่กล่าวถึงบทบาทของครูประถมศึกษา ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่า ครูผู้สอนทุกคนควรศึกษาความก้าวหน้าในการพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอ พร้อมทั้งนำสิ่งเหล่านั้นมาปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้ในระดับโรงเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ที่อีกประการหนึ่งของครู คือ จะต้องค้นคว้าหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร วิธีสอนและการวัดผลและประเมินผลพร้อม

ทั้งนำความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น ๆ มาใช้ปฏิบัติงานการสอนให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น ครูจึงจำเป็นต้องมีความรู้และความเข้าใจ จุดหมาย หลักการ โครงสร้างและแนวดำเนินการใช้หลักสูตรแม่บทเป็นอย่างดี เพื่อจะได้ทราบว่า หลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาสาระให้นักเรียนได้เรียนรู้ครอบคลุมและเหมาะสมกับสภาพการดำรงชีวิตของนักเรียนหรือยัง และคำอธิบายหลักสูตรได้เปิดโอกาสให้โรงเรียน สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ในลักษณะใดบ้าง ครูผู้สอนจึงจะสามารถจัดการเรียนการสอนให้มีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

จะเห็นได้ว่าในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้ประสบผลสำเร็จได้นั้นครูผู้สอนควรจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและหลักสูตรแม่บทเป็นอย่างดี ซึ่งสิ่งเหล่านี้แม้ว่าครูไม่มีความรู้มาก่อนหรือถ้ามีแต่ไม่เพียงพอและล้ำสมัยก็ควรเป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องศึกษาหาความรู้ในเรื่องนั้น ๆ เพิ่มเติม

การศึกษาหาความรู้ของครูผู้สอน สามารถกระทำได้หลายวิธีการดังเช่นที่ สุธีระ ทานตวนิช (2525) พันธ์ ทันนาคินทร์ (2526) และถวัลย์ มาศจรัส (2528) ได้เสนอไว้สรุปได้ดังนี้

1. การอ่านหนังสือหรือข่าวสารทางการศึกษา
2. การฟังการอภิปราย ปาฐกถา และข่าวสารทางการศึกษา
3. การเข้าร่วมประชุม/สัมมนาทางการศึกษา
4. การเข้ารับการฝึกอบรม
5. การไปทัศนศึกษา และดูงานทางการศึกษา
6. การศึกษาค้นคว้าทางด้านวิชาการของโรงเรียน โดยการเขียนตำราทดลองและวิจัย
7. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงาน หรือมีบทบาททางวิชาการของโรงเรียน
8. การลาศึกษาต่อเพิ่มเติม

วิทยาสารก้าวไกล (2535) กล่าวถึงวิธีการแสวงหาความรู้ของครูว่าสามารถทำได้หลายวิธี ตั้งแต่การสนทนา โต้ตอบกับผู้รู้ การเข้ารับการฝึกอบรม สัมมนา การเรียนต่อ

การทำวิจัย การอ่านหนังสือ และการรับฟังสื่อมวลชนต่าง ๆ

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า การศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และหลักสูตรแม่บท ครูผู้สอนสามารถกระทำได้หลายวิธี ตามความสะดวกและความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ซึ่งไม่ว่าจะเป็นวิธีการใดสิ่งที่ได้รับก็คือการพัฒนาตัวครูให้สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น

เป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้บนพื้นฐานสภาพชีวิต เศรษฐกิจ สังคม และทรัพยากรที่มีอยู่ในแต่ละท้องถิ่น โดยเน้นผลที่จะเกิดแก่ผู้เรียน มีคุณภาพชีวิตที่พึงประสงค์ มีชีวิตที่เป็นสุข และมีคุณประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างแท้จริง การที่โรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ โรงเรียนจะต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของท้องถิ่นแล้ววิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อจะได้ทราบว่าการจัดการศึกษาที่ควรจะเป็นของโรงเรียนนั้นเป็นอย่างไร (กรมวิชาการ, ม.ป.ป.) ดังนั้นครูผู้สอน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงควรต้องศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นเพื่อการศึกษาแล้วนำมาวิเคราะห์ก่อนที่จะดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น

กรมวิชาการ (2533) กล่าวว่า ในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ควรมีการศึกษาสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูล ข้อเสนอของท้องถิ่น เพื่อการศึกษาในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น สภาพปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น แผนพัฒนาท้องถิ่น สภาพการจัดการศึกษาในด้านบุคลากรทางการศึกษา ครู อาจารย์ และสภาพปัญหา และความต้องการของนักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ภาณุจนา คุณารักษ์ (2527) ธำรง บัวศรี (2531) และรัตนะ บัวสนธิ์ (2531)

ที่กล่าวถึงข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น ที่จะนำมาประกอบการพิจารณาจัดทำ และพัฒนาหลักสูตร
ท้องถิ่น ควรเก็บรวบรวม ข้อมูลในเรื่องต่อไปนี้

1. สภาพสังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น
2. พื้นฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน
3. ข้อมูลด้านประชากร สุขภาพอนามัย
4. ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ ฐานะและรายได้
5. ข้อมูลด้านที่อยู่อาศัย
6. การบริการสาธารณสุข
7. ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
8. ปัญหาสังคม
9. สภาพความพร้อมและความต้องการของผู้เรียน
10. ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

นอกจากนี้ ธีรวิวัฒน์ ศรีศรีรัมย์ (2525) ได้กล่าวถึง การศึกษาข้อมูลของ
ท้องถิ่นว่าจะต้องศึกษาปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ในด้านลักษณะนิสัยของประชาชน
ในท้องถิ่น สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต ทรัพยากรของท้องถิ่น และความ
ต้องการอื่น ๆ และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ก็กล่าวว่า
ควรศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพเศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่น สภาพของโรงเรียน สภาพของ
นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนว่าเป็นอย่างไร ฉะนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ในการ
ศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นของท้องถิ่น ครูประถมศึกษาควรมีการศึกษาข้อมูลใน
เรื่องต่อไปนี้

1. อาชีพ และรายได้ของคนในท้องถิ่น
2. วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น
3. สภาพปัญหา และความต่อนักเรียน และประชาชนในท้องถิ่น
4. ทรัพยากรธรรมชาติ

5. ทวีพยากรณ์มนุษย์
6. ทวีพยากรณ์มนุษย์สร้างขึ้น

สำหรับวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ที่จำเป็นของท้องถิ่นเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น สังค อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า สามารถกระทำได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม หรืออาจใช้ทั้งสองวิธีประกอบกันก็ได้คือ

1. การศึกษารวบรวมข้อมูลโดยตรง อาจทำได้ดังนี้
 - 1.1 การสอบถามโดยใช้แบบสอบถาม
 - 1.2 การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 1.3 การสังเกตกิจกรรม หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ
 - 1.4 การระดมความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง
2. การศึกษารวบรวมข้อมูลโดยทางอ้อม สามารถทำได้โดยวิธีการดังนี้
 - 2.1 การศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร
 - 2.2 การรับฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่าง ๆ
 - 2.3 การวิเคราะห์ตัวชี้หน้าที่สำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น

การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่น เป็นสิ่งที่ช่วยทำให้ครูผู้สอนเกิดความมั่นใจว่าการพัฒนาหลักสูตรเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง และการที่ครูผู้สอนจะทราบว่าการศึกษาที่ควรจะเป็นสำหรับท้องถิ่นนั้นคืออะไร ครูผู้สอนควรจะต้องศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลของท้องถิ่นที่ได้มาเสียก่อน โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, ม.ป.ป.)

1. วิเคราะห์ความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะความต้องการที่เกี่ยวกับการศึกษาของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ว่า ชุมชนมีความต้องการ มีความคาดหวังที่จะให้โรงเรียนจัดการเรียนการสอนอย่างไร

2. วิเคราะห์โอกาสและข้อจำกัด หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ในแต่ละด้านว่ามีสภาพเป็นอย่างไร มีปัจจัยเกื้อหนุน มีปัญหาอุปสรรค และมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงไปมากน้อยเพียงใด ซึ่งจะทำให้ทราบว่า ชุมชนมีความพร้อมในด้านใด และมีโอกาสหรือมีความเป็นไปได้ที่จะพัฒนาในเรื่องใดมากที่สุด

3. วิเคราะห์สิ่งที่กระทบถึงโรงเรียน หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะมีผลทำให้โรงเรียนต้องจัด หรือกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

4. วิเคราะห์จุดเด่นและจุดด้อยของโรงเรียน หมายถึง การวิเคราะห์สภาพของโรงเรียนว่ามีความพร้อมในด้านใด และไม่พร้อมด้านใด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นว่าวิเคราะห์ได้ด้วยการนำข้อมูลพื้นฐานของท้องถิ่นมากำหนดความต้องการจำเป็น โดยการจัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะต้องปรับปรุงเพิ่มเติมหรือสร้างหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

สังัด อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาหลักสูตรไม่ว่าจะเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่ หรือการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กระทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การศึกษาความต้องการจำเป็น เป็นกระบวนการสำหรับวิเคราะห์เพื่อให้ทราบแน่ชัดลงไปว่า ปัญหาและความต้องการอันไหนเป็นปัญหาและความต้องการอันแท้จริงส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลในขอบเขตที่กว้างขวาง

2. การศึกษาปัญหาเฉพาะ มักจะใช้การพัฒนาหลักสูตรในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่ โดยมากจะเลือกศึกษาเฉพาะปัญหาที่เห็นว่ามีสำคัญและยังไม่เคยปรากฏมาก่อน เพื่อค้นหาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ของปัญหาเหล่านั้น เพื่อนำมาเป็นรากฐานของการพัฒนาหลักสูตรต่อไป มักกระทำในขอบเขตจำกัด และทำได้ง่าย ๆ จึงเหมาะที่จะนำมาใช้กับหลักสูตรที่ใช้ในบริเวณที่ค่อนข้างเฉพาะเจาะจง เช่น หลักสูตรที่ใช้ในท้องถิ่นหรือในโรงเรียน

จึงกล่าวได้ว่า การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น เมื่อมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว ครูผู้สอนจะต้องนำมาพิจารณาพร้อมกับหลักสูตรที่ใช้จัดการเรียนการสอนอยู่ในปัจจุบันว่า สิ่งใดที่ทำไปแล้ว สิ่งใดที่ยังไม่ได้ทำ และสิ่งใดที่ควรทำเพิ่มเติม แล้วนำมากำหนดเป็นความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น จัดลำดับความสำคัญของสิ่งที่จะต้องปรับปรุงเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้หลังจากนั้นจึงจะพิจารณาเลือกได้ว่า จะดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะใดได้บ้างต่อไป

การใช้วิธีการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้เข้ากับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น สวัสดิ์ อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า มีวิธีดำเนินการได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากหลักสูตรประถมศึกษาที่ใช้เป็นหลักสูตรที่ร่างขึ้นใน ส่วนกลาง และใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ จึงอาจมีเนื้อหาสาระที่ไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ดังนั้น กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้เปิดโอกาสแก่ท้องถิ่นทำการปรับเนื้อหาสาระของหลักสูตรในบางส่วนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นได้

2. การสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลาง โดยครูโรงเรียนประถมศึกษาสามารถดำเนินการสร้างหลักสูตรย่อยในระดับท้องถิ่นขึ้นมาเสริมหลักสูตรกลางได้

ทัศนีย์ ศุภเมธี (2531) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรกลางให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นนั้นมีวิธีการดังนี้

1. การปรับ หมายถึง การปรับเนื้อหา หรือประมวลประสบการณ์ในหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น เช่น ปัญหาการดำรงชีวิต สภานุภูมิศาสตร์

ประวัตិความเป็นมาของชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ในแต่ละท้องถิ่นจะมีส่วนที่แตกต่างกัน ตัวอย่าง
 เรื่องการดำรงชีวิตประจำวัน จุดประสงค์การเรียนรู้ในหลักสูตรต้องการให้นักเรียนรู้จัก
 ความปลอดภัยในการหุงต้มอาหาร ในเมืองควรสอนเกี่ยวกับความปลอดภัยในการใช้ก๊าซและ
 เครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนโรงเรียนในชนบทควรสอนเรื่องความปลอดภัยการใช้ไฟ และถ่านใน
 การหุงต้มอาหาร

2. การขยาย หมายถึง เนื้อหา เรื่องใดที่ท้องถิ่นรู้จักกันดีแล้วก็ควรจะให้
 เด็กได้เรียนให้ลึกลงไปอีก เช่น ในภาคเหนือเด็กควรเรียนรู้เรื่อง ไม้สัก ตั้งแต่การเพาะ
 เมล็ด การปลูก การบำรุงรักษา ประโยชน์ของ ไม้สัก การตัดต้นสัก การแปรรูป การจำหน่าย
 ในขณะที่เด็กภาคอื่นเรียนรู้ แต่เพียงประโยชน์ของ ไม้สัก

3. การเพิ่ม หมายถึง เนื้อหาบางเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละ
 ท้องถิ่น ควรเรียนรู้แต่คนในท้องถิ่นอื่นไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับอาชีพ ภาษา
 ท้องถิ่น ประเพณี วันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

กรมวิชาการ (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ท้องถิ่นสามารถจะพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้อง
 กับสภาพความต้องการของท้องถิ่นได้ในลักษณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้คือ

2. ปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดของเนื้อหา จากหัวข้อที่กำหนดไว้ในคำ
 อธิบายเนื้อหา หรือคำอธิบายรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น
 โดยไม่ทำให้จุดประสงค์ และคาบเวลาเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากที่หลักสูตรกำหนดไว้

3. เลือกใช้ ปรับปรุง เพิ่มเติม หรือตัดตอนเนื้อหาในสื่อต่าง ๆ ให้สอดคล้อง
 กับสภาพของท้องถิ่น และสอดคล้องกับจุดประสงค์ เนื้อหา ที่หลักสูตรกำหนด

4. จัดทำเนื้อหาวิชาใหม่ ให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น
 และสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ โดยเนื้อหาที่จัดทำใหม่นี้จะต้องไม่ซ้ำซ้อน
 กับเนื้อหาที่มีอยู่แล้วในหลักสูตร

5. จัดทำสื่อการเรียน ได้แก่ หนังสือเรียน คู่มือครู หนังสือเสริมประสพ-
 การณ์ แบบฝึกหัด คู่มือครู คู่มือการเรียนการสอนชั้นใหม่ ให้มีรายละเอียดเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ
 ท้องถิ่นและหัวข้อเนื้อหาที่กำหนดไว้ในคำอธิบายหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในลักษณะต่าง ๆ มีขั้นตอนดังนี้ (กรมวิชาการ, ม.ป.ป.)

1. การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้
 - 1) ศึกษาผลที่ได้จากการวิเคราะห์ เกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นและแนวทางการแก้ไข
 - 2) ศึกษาหลักสูตรแม่บท แล้วกำหนดโครงสร้างเนื้อหาที่จะสอน
 - 3) จัดทำแผนการสอน โดยให้มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
2. การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหา มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้
 - 1) ศึกษาจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และคาบเวลาที่กำหนดไว้ในคำอธิบาย หรือคำอธิบายรายวิชาในหลักสูตรแม่บท
 - 2) กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาที่จะลด/เพิ่มหรือปรับ จากประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์
 - 3) นำเอารายละเอียดที่ได้จากข้อ 2 ไปปรับเข้าในโครงสร้างขอบข่ายของเนื้อหาแต่ละกลุ่มประสบการณ์ สำหรับจัดทำแผนการสอนต่อไป
 - 4) พิจารณาปรับแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่เพิ่ม/ลดหรือปรับนั้น
3. การจัดทำเนื้อหาวิชา/ รายวิชาใหม่ มีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้
 - 1) ศึกษาจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์และโครงสร้างของกลุ่มวิชา/กลุ่มประสบการณ์จากหลักสูตรแม่บท เพื่อใช้เป็นฐานในการพิจารณาจัดทำ
 - 2) ศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพที่ควรจะเป็นของการจัดการศึกษาของท้องถิ่น เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการกำหนดจุดประสงค์และเนื้อหา
 - 3) กำหนดจุดประสงค์ของเนื้อหาวิชา/รายวิชา โดย
 - 3.1 วิเคราะห์จากปัญหา ความต้องการของท้องถิ่น สำหรับกำหนดสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ได้แก่ สิ่งที่ต้องการให้รู้ พฤติกรรมที่ต้องการให้เกิด และเงื่อนไขต่าง ๆ (ถ้ามี)

3.2 เขียนจุดประสงค์ให้ครอบคลุมกับสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และกระบวนการ รวมทั้งสอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มประสบการณ์ด้วย

3.3 จุดประสงค์ที่ติดต่อบอกสภาพที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียนรายวิชานั้น ไม่ใช้การดำเนินงานหรือกิจกรรม

4) กำหนดเนื้อหา โดยการวิเคราะห์จากจุดประสงค์ ซึ่งระบุคำหลัก (Key Words) ของจุดประสงค์รายวิชา ซึ่งประกอบด้วย ส่วนที่เป็นความรู้และส่วนที่เป็นทักษะ (สิ่งที่ต้องการให้ฝึก) ซึ่งเนื้อหาที่ตีควรมีลักษณะ

4.1 สอดคล้องกับจุดประสงค์ของกลุ่มวิชา

4.2 ประกอบด้วยส่วนที่เป็นความรู้และทักษะ

4.3 เหมาะสมกับวัย และพื้นความรู้ของผู้เรียน

4.4 เหมาะสมกับคาบเวลา

4.5 ไม่ขัดต่อความมั่นคงของชาติ ระบบการปกครองตามหลักประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดี

5) กำหนดคาบเวลาเรียน

6) เขียนคำอธิบายรายวิชา ให้เป็นไปตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแม่บท โดยให้ระบุแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื้อหา และจุดประสงค์การเรียนรู้ของวิชา

7) จัดทำเอกสารชี้แจงรายละเอียดประกอบคำอธิบายรายวิชาเกี่ยวกับเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล

8) เมื่อท้องถิ่นได้ดำเนินการตามข้อ 1-7 แล้ว ให้ส่งเอกสารในข้อ 6-7 ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณาอนุมัติตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด และเมื่อได้รับอนุมัติแล้ว จึงนำรายวิชาดังกล่าวมาเปิดสอนในโรงเรียน

4. การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนในที่นี้จะกล่าวถึงทั้งในกรณีของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในลักษณะที่ 3 และ 5 ซึ่งเป็นการเลือกใช้ ปรับปรุงสื่อที่มีอยู่แล้วและ

การจัดทำสื่อขึ้นมาใหม่

สื่อการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษาฉบับปรับปรุง หมายถึง สื่อต่าง ๆ ดังนี้

1. หนังสือเรียน ได้แก่ หนังสือที่กำหนดให้ใช้สำหรับการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ใดกลุ่มประสบการณ์หนึ่ง โดยเฉพาะ มีเนื้อหาตรงตามที่ระบุไว้ในกลุ่มประสบการณ์นั้น ๆ อาจจะมีลักษณะเป็นเล่ม หรือเป็นชุดก็ได้
4. คู่มือครู ได้แก่ เอกสารแนะนำครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร
5. คู่มือการเรียนการสอน ได้แก่ เอกสารหรือหนังสือสำหรับครูและนักเรียนใช้ประกอบการเรียนการสอน ประกอบด้วยเนื้อหาสาระ และกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร

ท้องถิ่นสามารถพัฒนาสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นได้ 2 วิธี คือ

1. การปรับสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่แล้ว มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้
 - 1.1 วิเคราะห์หลักสูตร ศึกษาวิเคราะห์จุดประสงค์ คำอธิบายวิชา และคาบเวลาเรียนที่ปรากฏอยู่ในหลักสูตร
 - 1.2 สืบรวจสื่อการเรียนการสอนที่มีอยู่ เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเหมาะสม สอดคล้องกับหลักสูตร
 - 1.3 วิเคราะห์สื่อการเรียนการสอนตามข้อ 1.2 ว่าสามารถนำมาใช้ประกอบการเรียนการสอนตามหลักสูตรหรือไม่เพียงใด โดยใช้เกณฑ์ดังนี้
 - การสนองจุดประสงค์ของหลักสูตร
 - ความเหมาะสมของเนื้อหา
 - ความเหมาะสมในการนำเสนอเนื้อหา
 - การใช้ภาษา
 - กิจกรรมเสนอแนะ

2. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนชั้นใหม่ มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.1 ชั้นเตรียมการ

- วิเคราะห์จุดประสงค์ของหลักสูตร
- วิเคราะห์ขอบเขตของเนื้อหาสาระ
- พิจารณาเวลาเรียน
- วิเคราะห์ความรู้ ความสามารถของผู้เรียน

2.2 ชั้นวางแผน

- กำหนดจุดประสงค์ของสื่อการเรียนการสอน
- กำหนดขอบเขต/หัวข้อของเนื้อหาสาระ
- ทำเค้าโครงสร้าง (Out Line) ของสื่อการเรียนการสอน
- เตรียมการเกี่ยวกับข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่จะต้องใช้ในการยกร่างต้นฉบับ

2.3 ชั้นยกร่างต้นฉบับของสื่อการเรียนการสอน

- ลงมือเขียนต้นฉบับ ครั้งที่ 1
- ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- ตรวจสอบต้นฉบับครั้งที่ 2 และปรับปรุง

2.4 ชั้นทดลองใช้ต้นฉบับ

- ทดลองใช้ต้นฉบับ แล้วปรับปรุง
- ทดลองใช้ต้นฉบับ กับกลุ่มตัวอย่างแทนผู้เรียนตามสภาพการเรียนการสอนแล้วปรับปรุง

2.5 จัดทำต้นฉบับสมบูรณ์ ถ้าทำเป็นหนังสือ และแบบฝึกหัดจะต้อง

ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมาย

การจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

ครูเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติและอาจกล่าวได้ว่า ครูคือ จักรกลสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นเครื่องมือที่ครูจะนำนักเรียนไปสู่เป้าหมายของหลักสูตร ชำรง บัวศรี (2531) กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนให้ประสบผลสำเร็จนั้น ควรมีหลักเกณฑ์ดังนี้

1. สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอน
2. สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา
3. เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม และสภาพความเป็นอยู่ของผู้เรียน
4. สนองความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน
5. เหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่
6. เหมาะสมกับพฤติกรรมตามวัย ความสามารถ และความสนใจของผู้เรียน
7. เหมาะสมกับบรรยากาศการบริหารของโรงเรียน
8. ใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการเรียนการสอน

ของผู้เรียน

กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเป็นกลุ่มประสบการณ์ที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในวิถีชีวิต สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม ปรับตัวเข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงของชีวิต และสามารถแก้ปัญหาชีวิตได้ ดังนั้นการจัดการเรียนการสอนจึงควรมีการยึดหยุ่นให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการในแต่ละท้องถิ่น คาบเวลาเรียนควรเหมาะสมกับเนื้อหา ทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้สอนควรให้สอดคล้องกับวัย ระดับชั้น และความสนใจของผู้เรียน (กรมวิชาการ, 2534) รังสรรค์ บุษยะมา และคณะ (2522) อ้างถึงใน สันทัต อินทริกานนท์, 2527) จึงได้เสนอแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตไว้ 4 ข้อ คือ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน . ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ควรยึดหยุ่นได้ตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจของผู้เรียน และให้มีความ

สัมพันธ์ระหว่างกลุ่มวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2. ครูผู้สอนควรใช้วิธีสอน ที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหาของตนเองและ
ท้องถิ่น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยการพิจารณาเลือกวิธี
สอนที่เหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา เน้นการสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า
อภิปราย ทำงานกลุ่ม และสืบสวนสอบสวน

3. ครูผู้สอนควรคำนึงให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียน ทั้งภาควิชาการและ
ภาคปฏิบัติ ซึ่งมีผลส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของ เอกัตบุคคล และให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมได้

4. การกำหนดเวลาเรียนแต่ละเนื้อหา ควรจัดเป็นช่วงสั้นหรือยาว
ตามความเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน ลักษณะเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน

ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้สอดคล้อง
กับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
(2534) ได้กล่าวว่า ควรมีเนื้อหาสาระอันเป็นเรื่องราวของท้องถิ่น มีการเจาะลึกมากพอที่
จะช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจจนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาความเป็นอยู่ สุขภาพ
เศรษฐกิจ สังคมของตนและท้องถิ่น ให้ดีขึ้นได้ อีกทั้งช่วยให้มีความรักไม่อพยพหนีไปจากบ้าน
เกิดกระบวนการเรียนการสอนควรเปิดโอกาสให้นักเรียนออกไปเรียนรู้ชีวิตจริง ในท้องถิ่น เพื่อ
ให้มีประสบการณ์ตรง ได้พบเห็น ได้สัมผัส ได้กระทำจริง และมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่
เกิดขึ้น นอกจากนี้ควรใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เช่น
ทรัพยากรธรรมชาติ (ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ ฯลฯ) ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น (โรงงาน สถาน
ประกอบการ ฯลฯ) และทรัพยากรมนุษย์ (วิทยากร ผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ) ตลอดจน
กิจกรรมโครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่น

จึงอาจกล่าวได้ว่า จุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการจัดการเรียนการสอนกลุ่ม-
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น มิได้จำกัดอยู่
แต่ในห้องเรียนเท่านั้น การสอนที่ถูกต้องควรควรให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะสัมผัสกับชีวิตจริงนอก
ห้องเรียน ได้พบปะกับบุคคลผู้รู้ หรือวิทยากรในท้องถิ่น เพื่อที่จะได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ มากขึ้น
โดยไม่จำกัดว่าจะต้องเรียนรู้จากครูเท่านั้น

จากหลักการและแนวทางการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นที่กล่าวมาข้างต้น จึงกล่าวได้ว่า ครูควรมีการจัดการเรียนการสอนดังนี้

การเตรียมการสอน

การเตรียมการสอนมีความจำเป็นต่อการดำเนินการจัดการเรียนการสอน เพราะจะช่วยให้การสอนของครูเป็นไปอย่างราบรื่น ครูจะมีความพร้อม และมีความเชื่อมั่นในการสอนยิ่งขึ้น เพราะรู้ว่าจะสอนอย่างไร ให้นักเรียนเรียนรู้อะไร เรียนโดยวิธีการใด และใช้วิธีการใดทดสอบเพื่อจะไดรรู้ว่านักเรียนได้เรียนรู้สิ่งที่เรียนไปแล้วเพียงใด ซึ่งในการเตรียมการสอนจะมีองค์ประกอบดังนี้คือ แนวความคิดหรือหลักการจุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม การเรียนการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์ และการวัดผลประเมินผล

ไสว สุนคนธา (อ้างถึงใน ยุพิน จายะภุมิ, 2533) กล่าวว่า การเตรียมการสอนสามารถจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. การเตรียมตัวในระยะยาว หรือการเตรียมตัวโดยทั่วไป หมายถึง การศึกษาและทำความเข้าใจจุดหมาย โครงสร้างของหลักสูตรที่จะทำการสอน เพื่อให้รู้ว่าสอนอะไรแก่นักเรียน สอนอย่างไรโดยวิธีการใด นอกจากนี้ควรมีการศึกษา แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านประกอบ แบบฝึกหัด ตลอดจนสื่อการสอนอื่น ๆ รวมทั้งวิธีการวัดผล และประเมินผลตามหลักสูตรเพิ่มเติม

2. การเตรียมตัวในระยะสั้น หมายถึง การศึกษาความคิดรวบยอด จุดประสงค์ เนื้อหากิจกรรม สื่อการสอน การวัดผลและประเมินผลของบทเรียนนั้นให้เข้าใจ เพื่อกำหนดเวลาและกิจกรรมตลอดจนเนื้อหาเพิ่มเติมให้เหมาะสม

3. การทำบันทึกการสอน แม้ว่าในแผนการสอนคู่มือครู ได้เตรียมการไว้เกือบจะสมบูรณ์แล้ว ครูจำเป็นต้องนำมาจัดใหม่ให้เหมาะสมกับจำนวนคาบแต่ละวัน ดังนั้น การทำบันทึกการสอนของครูจึง ไม่จำเป็นต้องบันทึกให้ละเอียด เพียงแต่บอกว่าจะสอนอะไร

เรื่องอะไร สอนโดยวิธีการดู ให้นักเรียนเรียนรู้อะไร ใช้อุปกรณ์อะไร ใช้เวลาเท่าใด และวันเดือนปีที่ทำการสอน

ฉะนั้นเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างราบรื่น และตรงตามเป้าหมายครูผู้สอน จึงควรมีการเตรียมการสอนทั้ง 3 ประเภทตามที่กล่าวมาข้างต้นคือ การเตรียมตัวในระยะยาว เตรียมตัวในระยะสั้น และการจัดทำบันทึกการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมการเรียนการสอนนับว่ามีความสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุตามเป้าหมาย กิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ อย่างแท้จริง ในการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ ให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของท้องถิ่น ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้เด็กเป็นศูนย์กลาง มีครูเป็นผู้กำกับและคิดวางแผนการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ปฏิบัติอย่างหลากหลาย และเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) ซึ่งบางครั้งอาจจำเป็นจะต้องใช้แหล่งวิชาการภายนอกโรงเรียน อาจมีการเชิญบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องที่ต้องการสอนมาเป็นวิทยากรให้ความรู้ หรืออาจจะพานักเรียนออกไปทัศนศึกษาตามสถานที่สำคัญต่าง ๆ ในชุมชนก็ได้ (สังัด อุทรานันท์, 2532)

วีรยุทธ์ เสนีย์วงศ์ ณ ออยุธยา (2526) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตไว้ว่า กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน จึงจำเป็นต้องจัดสถานการณ์การเรียนให้เหมือนกับสภาพชีวิตจริง เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด ได้ทำ ได้แก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งมีกิจกรรมการเรียนการสอนหลายประการที่ครูผู้สอนเลือกใช้ได้ตามความเหมาะสม ดังที่ รุจิระ สุภรณ์ไพบูลย์ และคณะ (2526) กล่าวไว้ดังนี้

1. การอภิปราย
2. การค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา

3. การเชิญวิทยากร
4. การสัมภาษณ์
5. การเล่างานหรือเหตุการณ์
6. การศึกษานอกสถานที่
7. การสังเกตจากของจริง
8. การทดลองและการสาธิต
9. การแสดงบทบาทสมมติ
10. การใช้แผนที่
11. การใช้ข่าวประจำวัน
12. การจัดป้ายนิเทศ
13. การจัดนิทรรศการ
14. การจัดกิจกรรม
15. การสะสมรูปภาพข่าว ใบไม้ ฯลฯ
16. การใช้วัสดุกรรมต่าง ๆ
17. การใช้สื่อต่าง ๆ เช่น ภาพเคลื่อนไหว ภาพโปร่งแสง ภาพยนตร์ เป็นต้น

ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ครูผู้สอนสามารถใช้วิธีการใดก็ได้ตามความเหมาะสม แต่สิ่งที่ครูผู้สอนควรเน้นคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง และให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น

การใช้สื่ออุปกรณ์การสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต จะบรรลุผลสำเร็จได้ต้องอาศัยสื่ออุปกรณ์การสอนเป็นสำคัญ สื่ออุปกรณ์ที่นำมาใช้กับการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ควรเน้นในเรื่องรูปธรรมที่เป็นของจริง ใกล้ตัวนักเรียน เป็นสภาพ

ชีวิตจริงของนักเรียน ครอบครัวและเพื่อน เพื่อสร้างความตระหนักในปัญหา และความจำเป็น
ในชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534)

กรมวิชาการ (2525) ได้กำหนดให้กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีสื่อ
การเรียนรู้ต่าง ๆ 2 ประการดังนี้

1. สื่อการเรียนรู้ที่เป็นเอกสารประกอบการสอน
 - 1.1 แผนการสอน
 - 1.2 หนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
 - 1.3 หนังสืออ่านเพิ่มเติม
 - 1.4 ภาพชุดประกอบการเรียนการสอน
2. วัสดุอุปกรณ์
 - 2.1 บัตรและภาพชนิดต่าง ๆ บัตร บัตรภาพ บัตรประกอบภาพ
 - 2.2 แผนภูมิต่าง ๆ
 - 2.3 อุปกรณ์ทำความสะอาด
 - 2.4 ของจริง
 - 2.5 หุ่นจำลอง
 - 2.6 อุปกรณ์ทั่วไป ได้แก่ โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถานที่สำคัญ ฯลฯ
 - 2.7 อุปกรณ์ที่ครูและนักเรียนช่วยกันจัดทำ
 - 2.8 อุปกรณ์ที่ครูและโรงเรียนควรทำขึ้น เช่น กระดาษทราย

ภาพพลิก ฯลฯ

โรงเรียนและครูสามารถจัดหา และจัดทำสื่อการสอนขึ้นได้จากทรัพยากรที่มี
อยู่ในท้องถิ่น วิททิช และสกูลเลอร์ (Wittich and Schuller, 1967) กล่าวว่ามามีวิธี
การใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นมาจัดการเรียนการสอนได้ 2 วิธีคือ การนำตัวบุคคลสิ่งของหรือ
แหล่งความรู้ต่าง ๆ ในชุมชนเข้ามาสู่ห้องเรียน และการนำนักเรียนออกไปยังชุมชนเพื่อให้
มีประสบการณ์ตรง พบเห็นสถานที่ที่เป็นจริง

สุทิน เนียมพลับ (2522) ได้จำแนกทรัพยากรของท้องถิ่นออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ทรัพยากรบุคคล ได้แก่
 - 1.1 ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญพิเศษ
 - 1.2 ผู้ปกครองที่มีความสามารถพิเศษ ข้าราชการต่าง ๆ
2. แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่
 - 2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์ ภูเขา พืช สัตว์ ฯลฯ
 - 2.2 ลักษณะของหิน ดิน แร่ ที่มีค่าของในท้องถิ่น ฯลฯ
 - 2.3 แม่น้ำ น้ำตก ฯลฯ
3. แหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรม ได้แก่
 - 3.1 ชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณีในท้องถิ่น
 - 3.2 ชีวิตชาวภูไท ชาวกระเหรี่ยง ชาวเขา ชาวประมง ฯลฯ
4. แหล่งทรัพยากรทางสังคม ได้แก่
 - 4.1 โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ
 - 4.2 สมาคม สภาเทศบาล
 - 4.3 สถานที่สำคัญของทางราชการต่าง ๆ

นิพนธ์ ศุขปรีดี (2518) ได้จำแนกทรัพยากรในท้องถิ่นที่อาจจะนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาไว้ดังนี้

1. แหล่งทรัพยากรภายในโรงเรียน ได้แก่ ต้นไม้ ดอกไม้ แมลง สวนครัว ครัว เป็นต้น
2. บุคคลที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากร เช่น ข้าราชการ ช่างนา ช่างสวน ช่างไม้ ชาวประมง บุรุษไปรษณีย์ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น
3. แหล่งชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่น วัด บ้านเรือน สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา สถาบันครอบครัว สถานที่ราชการ เป็นต้น

จากการที่กลุ่มสร้างประสบการณ์ชีวิต เป็นกลุ่มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ชีวิตตามสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น ฉะนั้นเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตมีความสอดคล้องกับภาพและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง ครูผู้สอนจึงควรเลือกใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาประกอบการสอนตามความเหมาะสม หรือจัดทำสื่อการสอน โดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน เป็นผลสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการและความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าบรรลุตามจุดประสงค์ ของการสอนหรือไม่ ทำให้ครูได้รับทราบผลการสอนและวิธีการสอนของตนว่ามีประสิทธิภาพเพียงไร (กาญจนา คุณารักษ์, 2527) ไพศาล หวังพานิช (2526) และธีระ รุณเจริญ (2525) กล่าวอย่างสอดคล้องกันว่า ผลที่ได้จากการวัดผลและประเมินผลจะเป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน โดยทำให้ครูทราบพื้นฐานความรู้ของนักเรียน ผลการบรรลุจุดประสงค์ของนักเรียนแต่ละคน เทคนิควิธีสอนของครูว่าเหมาะสมเพียงใด ข้อบกพร่องของนักเรียน และคุณภาพการสอนของครู

การวัดและประเมินผลเป็นกระบวนการต่อเนื่องของการจัดการเรียนการสอน สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การวัดและประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และเพื่อตัดสินการเรียน (กาญจนา คุณารักษ์, 2527)

1. การวัดและประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มีจุดมุ่งหมายเพื่อการตรวจสอบความรู้พื้นฐาน และทักษะเบื้องต้นของนักเรียน เพื่อจะได้นำไปใช้วางแผนการสอนได้อย่างถูกต้อง เป็นการวัดและประเมินผลเพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงการเรียนของนักเรียน แผนการสอน และวิธีสอนของครูให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

2. การวัด และประเมินผล เพื่อตัดสินผลการเรียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำผลไปใช้ในการตัดสินผลการเรียนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งจะมีการประเมินผลระหว่างภาคเรียนและปลายภาคเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) กล่าวว่า การประเมินผลการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โรงเรียนมีหน้าที่ประเมินผลตัดสินและอนุมัติผลการเรียนทุกชั้นเรียน นอกจากนี้โรงเรียนยังสามารถกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่นเพิ่มเติมในสมุดประจำชั้น (ป.02-2) ได้ไม่เกิน 3 จุดประสงค์ ซึ่งการวัดผลและประเมินผล กระทำได้ 3 ระยะ คือ ประเมินผลก่อนเรียน ประเมินผลระหว่างเรียน และประเมินผลรวม (ปลายภาค/ปลายปี) ผู้ประเมินจะต้องใช้เครื่องมือวัดในแต่ละจุดประสงค์ให้สอดคล้องกัน กล่าวคือ

1. จุดประสงค์ทางด้านความรู้ และความคิด เป็นการวัดสมรรถภาพของสมอง โดยตรง เครื่องมือที่ใช้วัดจึงใช้แบบทดสอบเป็นหลัก
2. จุดประสงค์ทางด้านความรู้สึกต่าง ๆ ได้แก่ ด้านทัศนคติ คุณค่า ความซาบซึ้ง ความสนใจ การวัดทางด้านนี้ นอกจากจะสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนแล้ว อาจใช้เครื่องมือที่ให้นักเรียนบอกแสดงความรู้สึก และควรประเมินเมื่อสอบไปแล้ว ประมาณ 2-3 สัปดาห์ หรือเมื่อจบหน่วยการเรียนรู้แล้ว
3. จุดประสงค์ทางด้านปฏิบัติ ได้แก่ การวัดทางด้านผลงาน และวิธีการปฏิบัติงาน ใช้การสังเกตเป็นหลัก

ในการวัดผลและประเมินให้ได้ผลดีและมีคุณภาพ ครูควรจะใช้เทคนิคหรือวิธีการหลายอย่าง ดังที่ กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์ (2531) เสนอแนะไว้สรุปได้ดังนี้

1. การสังเกต
2. การทดสอบ ควรใช้เป็นระยะ ๆ คือ ก่อนสอน ระหว่างสอนและหลังการสอน
3. การศึกษาจากงานที่ทำประจำทุกวัน
4. การศึกษาจากกระเบียนต่าง ๆ เช่น ระเบียนสะสม
5. การศึกษาด้วยการทำสังคมมิติ

ดังนั้นการวัดผลและประเมินผลกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ซึ่งเป็นกระบวนการที่กระทำต่อเนื่อง เน้นหนักในทางปฏิบัติและการนำความรู้ไปใช้ แก้ปัญหาใน

การดำรงชีวิต วิธีการวัดและประเมินผล จึงควรใช้เทคนิควิธีการหลาย ๆ อย่าง เช่น การสังเกต สัมภาษณ์ ตรวจผลงาน ตรวจงานภาคปฏิบัติและการนำไปใช้ และทดสอบด้วยข้อเขียนหรือแบบทดสอบ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบข้อบกพร่องของนักเรียน คุณภาพการสอนของครู และทำการปรับปรุงแก้ไขการจัดการเรียนการสอนต่อไป

การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เป็นการตรวจสอบว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่ปรับปรุง สามารถนำไปใช้ในสถานการณ์จริง ได้ดีเพียงใด และมีสิ่งใดเป็นอุปสรรคต่อการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตร จึงเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมากขึ้นตอนหนึ่งในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการใช้หลักสูตรนี้จะเป็นข้อมูลสำคัญในการนำไปเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นในลำดับต่อไป (สังัด อุทรานันท์, 2532) ดังที่กรมวิชาการ (2534) กล่าวไว้ว่า การที่โรงเรียนจะจัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดหมายของหลักสูตรได้นั้น โรงเรียนจะต้องมีการประเมินผลการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และถือว่าเป็นกิจกรรมของครูทุกคนในโรงเรียน

การประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินผลสิ่งที่ได้รับหลังจากดำเนินการใช้หลักสูตรจบเสร็จสิ้นลงแล้ว เพื่อตรวจสอบดูว่าผลที่ได้รับนั้นเป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ การประเมินผลในลักษณะนี้จะมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้คือ (ธำรง บัวศรี, 2531)

1. รูปแบบ การวัดความสำเร็จของผู้เรียน (Student Attainment Modle) รูปแบบนี้ใช้เพื่อประเมินผล ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียน และถือว่าการวัดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของผู้เรียนเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลหลักสูตร

2. รูปแบบของไทเลอร์ เป็นรูปแบบที่ยึดจุดประสงค์เป็นหลัก (Goal-Based Description Model) มีการตรวจสอบว่า ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนนั้นเป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ การประเมินผลจะต้องตรวจสอบทั้งจุดประสงค์ ประสบการณ์การเรียน

รู้ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบสิ่งที่กำหนดขึ้นไว้กับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงว่าเป็นอย่างไร

3. รูปแบบความสอดคล้องและความสัมพันธ์ของสเตค (The Stake Congruence-Contingency Model) เป็นการประเมินผลที่พิจารณาถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง คือ ตัวป้อน หรือปัจจัยก่อนการดำเนินการ (Antecedents) กระบวนการ (Transaction) และผลที่ได้รับ (Outcomes) มีการรวบรวมข้อมูลจากบุคคลหลายฝ่าย และมีการพิจารณาผลการประเมินผล โดยการเปรียบเทียบจุดประสงค์ที่กำหนดไว้กับผลของการประเมินว่าสอดคล้องกันหรือไม่

4. รูปแบบการประเมินผลความคลาดเคลื่อนของโพรวัส (Provus Discrepancy Evaluation Model) เป็นประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าการดำเนินงานตามหลักสูตรได้ผลตรงหรือคลาดเคลื่อนไปจากมาตรฐานที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยใช้วิธีการเปรียบเทียบการกระทำกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ และมีการตัดสินใจว่าจะยกเลิกหรือปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ถ้าการกระทำกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ไม่ตรงกันจะต้องมีการตรวจสอบจุดประสงค์ด้วย เพื่อจะได้แน่ใจว่าสิ่งที่ต้องปรับปรุงนั้นควรเป็นอย่างไร

สำหรับวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อใช้ในการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น อาจใช้เทคนิคและวิธีการได้หลายอย่าง โดยพิจารณาถึงความเหมาะสม และเข้ากับสถานการณ์จริง สังต์ อุทรานันท์ (2532) ได้เสนอวิธีการเก็บข้อมูลดังนี้คือ

1. การประชุมสัมมนาครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
2. จัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร
3. ใช้การสอบถาม
4. ใช้การสัมภาษณ์
5. ใช้การสำรวจ

ซึ่งวิธีการดังกล่าวนี้ สอดคล้องกับ ชำรง บัวศรี (2531) และ ไพโรจน์ นัทท์ทวยหาญ (2533) ที่กล่าวว่า วิธีการประเมินผลการใช้หลักสูตรสามารถทำได้จากการสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียน ทดสอบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ จัดทำระเบียบพฤติกรรม สัมภาษณ์

และใช้ตอบแบบสอบถาม วิธีการเหล่านี้วิธีไหนจะเหมาะสมกว่ากันนั้นขึ้นอยู่กับจุดประสงค์ การเรียนรู้ของแต่ละเรื่อง และการประเมินผลที่กำหนดขึ้นนั้นควรมีทั้งแบบประเมินเป็นระยะ ๆ (Formative) และการประเมินผลสุดท้าย (Summative)

การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลการใช้หลักสูตร ควรนำไปใช้เสนอแนะเพื่อการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นต่อไป การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรจึงเป็นการทำให้หลักสูตรดีขึ้น สัจด์ อุทรานันท์ (2532) กล่าวว่า การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรสามารถทำได้โดยมีการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบบางส่วนของหลักสูตร แต่ไม่ได้ทำให้โครงสร้างของหลักสูตรที่มีอยู่เดิมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งครูผู้สอนสามารถกระทำได้ 3 ลักษณะ คือ

1. โดยการทำงานร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ศึกษานิเทศก์ และครู ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรจะร่วมกันทำงานโดยอาศัยหลักสูตร และเอกสารต่าง ๆ ที่มีอยู่หากพบข้อบกพร่องสิ่งใดที่สมควรจะปรับปรุงแก้ไข คณะทำงานจะร่วมมือกันในการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

2. โดยครูผู้สอน เป็นการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่จะเริ่มจากครูผู้ใช้หลักสูตรดำเนินการในลักษณะของการประชุมปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอน การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรแบบนี้มีข้อดีตรงที่ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงแก้ไขโดยตรง การดำเนินงานจึงได้ผลดี

3. โดยอาศัยกระบวนการฝึกอบรม เป็นการดำเนินการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรโดยทางอ้อม ด้วยการให้การศึกษา ฝึกอบรมครูซึ่งเป็นบุคคลสำคัญ ในการใช้หลักสูตร เพื่อให้ครูเหล่านี้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถดำเนินการปรับปรุงแก้ไข หลักสูตรที่ใช้อยู่นั้น ให้มีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นแต่ละแห่งต่อไป (สัจด์ อุทรานันท์, 2532)

ในการประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่ปรับปรุง ครูผู้สอนอาจมิใช่เป็นกรรมการในการประเมินผลการใช้ หลักสูตรทุกคน แต่อาจจะ เป็นบุคคลที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินผลการใช้หลักสูตรในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. การจัดโปรแกรมของโรงเรียนต่าง ๆ
2. อุปสรรค และข้อขัดข้องในการดำเนินการเรียนการสอน
3. ความพร้อมของบุคลากรในการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตร
4. ความพร้อมของครูในการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและ

การประเมินผล

5. ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับสื่อการสอน
6. พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน
7. เจตคติของครูต่อหลักสูตรและวิธีสอน (สังัด อุทรานันท์, 2532)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยภายในประเทศ

ธำรง ชูทัพ (2521) ได้ทำวิจัยเรื่อง "การวิเคราะห์เนื้อหาวิทยากร่างหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น" พบว่า เนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นไม่เท่ากัน และครูส่วนใหญ่ทุกภาคมีความเห็นว่า จะต้องปรับปรุงแก้ไขเนื้อหาหลักสูตรก่อนนำไปใช้เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ

อุตสาห์ พาสกุล (2531) ทำวิจัยเรื่อง "การมีส่วนร่วมของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น" พบว่า ครูผู้สอนส่วนใหญ่มีบทบาทน้อยมากในการมีส่วนร่วมในการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นเนื่องจากครูมีภาระกิจอื่นมากเกินไปจนไม่มีเวลาที่จะเอาใจใส่ในการปรับหลักสูตรอย่างจริงจัง กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต มีบางเรื่องที่สามารถปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นได้ดีมาก สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการปรับหลักสูตรของครู ได้แก่ ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรดีพอ เอกสาร

ประกอบหลักสูตรมีไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู และขาดแหล่งบริการทางวิชาการที่รวบรวมเอกสารประกอบหลักสูตร

วรารักษ์ บางเลี้ยง (2535) ทำวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นของหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ" พบว่า ทุกหน่วยงานในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีการศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรในเนื้อหาที่ตรงกัน มีการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อนำไปใช้มากกว่าจะเป็นการวิเคราะห์หลักสูตรเพื่อที่จะปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น มีการถ่ายทอดความรู้จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติลงไปตามลำดับจนถึงโรงเรียน มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพมากที่สุด ซึ่งส่วนใหญ่ทำโดยลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริมหลักสูตร ปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น ได้แก่ บุคคลที่เกี่ยวข้องขาดทักษะในการพัฒนาหลักสูตรและขาดแหล่งความรู้

สมพิศ วงษ์แหยม (2535) ทำวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา" พบว่า การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการดำเนินงานในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริมมากที่สุด ทรัพยากรท้องถิ่นที่นำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรส่วนใหญ่เป็นทรัพยากรบุคคลและนำมาใช้ในกลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ ปัญหาการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรคือ บุคคลที่เป็นทรัพยากรไม่มีเวลาว่างพอ

ศิริชัย อนันตผล (2535) ทำวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5 พบว่า ครูศึกษาหลักสูตรแม่บทจากตัวเอกสารหลักสูตร มีการศึกษารวบรวมข้อมูลของท้องถิ่น โดยการศึกษาจากเอกสารและสัมภาษณ์ ครูมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับ

ความสามารถ ความสนใจ ความถนัดของนักเรียน มีการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับรายละเอียดเนื้อหา เลือกใช้ปรับปรุงสื่อที่มีอยู่แล้ว และจัดทำสื่อการเรียนชิ้นใหม่ ส่วนปัญหาในด้านต่าง ๆ พบว่า ส่วนใหญ่ขาดเอกสารที่เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น และขาดวิทยากรผู้รู้มาให้คำแนะนำ

อังกุล สมคะเนย์ (2535) ทำวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี" ผลการวิจัยพบว่า ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารโรงเรียน และครู ส่วนใหญ่เห็นด้วยและได้นำภูมิปัญญาชาวบ้านเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของท้องถิ่นมาใช้พัฒนาหลักสูตรในลักษณะการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม โดยการเชิญเจ้าของภูมิปัญญาชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือหรือช่างเทคนิคชาวบ้านมามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร สำหรับปัญหาที่พบได้แก่ งบประมาณการสนับสนุนมีไม่เพียงพอ ไม่ได้รับการสนับสนุนด้านนโยบายและนิเทศติดตามผล ตลอดจนไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านและการพัฒนาหลักสูตร

งานวิจัยต่างประเทศ

มิลเลอร์ (Miller, 1989) ทำวิจัยเรื่อง "การเข้าร่วมของครูในการวางแผนหลักสูตรและปรับปรุงคู่มือหลักสูตร" เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครูที่ต้องการเข้าร่วมในการวางแผนหลักสูตรกับระดับการใช้หลักสูตรนั้น" ผลการวิจัยพบว่า มีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม การวางแผนหลักสูตรกับการใช้คู่มือหลักสูตรที่ทำขึ้นใช้เองในท้องถิ่น อันเป็นผลโดยตรงจากการเข้าร่วมนั้น แต่ไม่พบค่าความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าร่วมในกิจกรรมการวางแผนหลักสูตรของครูอันนำไปสู่การจัดทำคู่มือหลักสูตรขึ้นใช้กับระดับการใช้คู่มือหลักสูตรเล่มอื่น ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้เปิดโอกาสให้ครูเข้าร่วมพัฒนาคู่มือหลักสูตรที่ครูคาดว่าจะทำการปรับปรุง

มอตัน (Mouton, 1989) ทำวิจัยเรื่อง "การทดสอบผลจากการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตร" เพื่อสำรวจการมีส่วนร่วมของครูในการพัฒนาหลักสูตรและผลกระทบของการมีส่วนร่วมของครูต่อการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ครูที่ใช้เวลา 6 เดือนเขียนหลักสูตรใหม่และมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตรมีผลการสอนดีกว่าครูที่อยู่ในกลุ่มควบคุม กลุ่มตัวแทนของหลักสูตร และครูซึ่งสอนอยู่ในโรงเรียนเดียวกับผู้เขียนหลักสูตร การมีส่วนร่วมของครูไม่มีผลต่อทัศนคติของครูเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่และกระบวนการปรับปรุงหลักสูตร แต่จำนวนปีของประสบการณ์ในการเป็นครู ระดับของการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปรับปรุงหลักสูตร และทัศนคติของครูต่อหลักสูตรมีผลกระทบต่อปรับปรุงหลักสูตรใหม่

คุนจิ (Khumji, 1990) ทำวิจัยเรื่อง "การเข้าไปปฏิสัมพันธ์ของครูในการพัฒนาหลักสูตร : ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในชนบทเล็ก ๆ" ผลการวิจัยพบว่า ครูหลายคนที่เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ในการพัฒนาหลักสูตรพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลง ให้การสนับสนุนอย่างแข็งขันและเต็มใจไม่ขัดขวางต่อการเปลี่ยนแปลง ความใกล้ชิดระหว่างสถานที่กับบุคคลและความสนิทสนมระหว่างผู้บริหารกับครูมีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาให้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว การปรับปรุงหลักสูตรในโรงเรียนสามารถเกิดขึ้นได้และประสบผลสำเร็จจากความร่วมมือของครู

แบ็ตติสัน (Battison, 1991) ทำวิจัยเรื่อง "บริบทในการพิจารณากรณีศึกษาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น" โดยศึกษาโครงการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนประจำท้องถิ่น 3 แห่งในรัฐโอไฮโอ เพื่อหาลักษณะของรูปแบบในการตัดสินใจโดยใช้แนวปฏิบัติของ Schwab ร่วมกับการใช้แนวคิดหลักตามวิธีการของ Walker ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนประจำท้องถิ่นทั้ง 3 แห่งที่เลือกศึกษาจะมีคณะครูผู้สอนและผู้บริหารเป็นคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งครูผู้สอนจัดว่าเป็นตัวแทนที่ธรรมดาเพราะครูผู้สอนจะต้องเกี่ยวข้องกับการประชุมพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรของโรงเรียนในแต่ละครั้งอยู่แล้ว ตามหลักการปฏิบัติของหน่วยงานการศึกษา ส่วนรูปแบบการเป็นผู้นำของผู้บริหารจะมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับนโยบาย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุดที่จะชี้แนะแนวทางการทำงานของคณะกรรมการประจำท้องถิ่น